

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Controversia III. Ex eodem Decreto Innocentii XI. damnantis secundum articulum de Judice judicare potente secundum opinionem minùs probabilem, validum argumentum conficitur contra Probabilismum ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

litatem? At nulla ex his rationibus, sed oppositæ omnes, procedunt de benigna Recentiorum sententia, ut ostensum à nobis est: igitur sola hæc

ex prædicto Decreto legitimè damnata concluditur, nec argumentum nostrum jure aliquo potest, contra sententiam nostram inflecti.

CONTROVERSIATERTIA.

Ex eodem Decreto Innocentii XI. dam. tantis secundum articulum de Judice judicare potente secundum opinionem minùs probabilem, validum argumentum conficitur contra Probabilissimum Recentiorum.

Articulus ille damnatus his verbis reperitur expressus, *Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.* Jam, quod novellus Probabilissimus cum istius articuli damnatione, apertè quoque pugnet, multipliciter demonstramus.

ARTICULUS I.

Status controversiæ ante Decretum, & origo opinionis hic damnatæ, cum quadam reflexione notanda.

§. I.

Quid olim de re ista Theologi senserint?

1. **Q**uæstionem de opinione, qua judex uti debeat in ferenda sententia judiciali, sicut & alias plures quæstiones antiquæ Theologiæ non cognitæ, protulit nova Theologia Recentiorum; vix namque, aut ne vix quidem ante natum modernum Probabilissimum Theologus aliquis dubitaverat, aut in quæstionem unquam adduxerat, utrum judex in dubiis juris, aut facti, in quibus varia utrinque argumenta sunt incertam veritatem reddentia, definitam sententiam ferre posset pro parte minùs apud se verosimili, aut sibi absolutè non vera.

2. Et quis, precor, quæstionem specialem de re ista ferri moveret, nisi in mundum venisset Probabilissimus, cum omnia simul jura, naturale, divinum, & humanum, ubique clament judicis munus esse lites, & dubia exorta decidere per veritatis manifestationem, & jus, quod si-

bi competit, rectè, ac fideliter unicuique tribuendo? Id enim verò ipso rationis lumine persuasum semper firmiter fuit cunctis etiam barbaris gentibus, apud quas nullus judex profiteri non erubesceret, quod in aliqua causa sibi proposita definitam sententiam protulisset, quam veram ipse non existimasset. Id passim Deus in Scripturis suis deposcit ab humanis judicibus, quos etiam severè arguit, & terribiliter sapienter reprehendit, eò quòd in judicio veritatem non teneant. Id demum jus humanum utrumque, Canonicum scilicet, & civile, multis sanctionibus præscribit, ac docet, non quasi novam aliquam legem instituens, sed quasi veritatem omnibus notam, & ipsam naturalem aequitatem appellans.

3. Caterùm, ubi primùm Probabilissimus recens antiquis Theologis pariter inauditum incepit caput attollere, & novum in scholas Catholicas opinandi modum invehere, extemplo pariter caput dubitari, & acriter utrinque contendì de veritate hac, ad id tempus ultrà omnem quæstionem constituta. Et quidem ore me-

merito, cum ex altera parte admiffis novi Probabiliffimi principiis, vis consequentiae maxima, ac planè infuperabilis, fermè inevitabiliter raperet intellectum ad assensum articuli damnati: ex alia verò consequentis horror, & nimis de se patens absurditas, haud minori efficacia detereretur, & in ejus dissenfum traheret, vel invitos.

4. Hinc factum est, ut Probabiliffimæ in hac nova sua quaestione invicem à se ipsis discesserint, & in contrarias sententias jerint: alios videlicet Logicae observantia, alios Theologiae reverentia abripuit.

5. Nos ergo in hac quaestione, Probabiliffimis olim difficili, sed à Sede Apostolica infallibiliter jam decisa, partim cum utrisque sentimus, partim ab omnibus diffidemus. Censemus utique, eos, qui asseruerunt, judicem posse licitè ferre sententiam juxta opinionem, etiam minus probabilem, optimam consequentiam tenuisse, sed docuisse pessimum consequens: è contra verò eos, qui facultatem illam judici negaverunt, optimum consequens tradidisse, sed pessimam tenuisse consequentiam. Enimverò, quòd consequens illorum pessimum sit, istorum autem optimum, certò jam constat omnibus Catholicis ex decisione Apostolicae Sedis, adeòque nulla eget disputatione. Quòd autem illi optimam, hi verò pessimam consequentiam tenuerint, muneris nostri demonstrare est, quod & annuente Deo, abundanter præstabimus per totam controversiam præsentem.

6. Ante verò quàm illam aggrediamur, operæ pretium sit adnotare, Doctores, qui prædictæ consequentiae inevitabili necessitate abducti consequens damnatum docuerunt, nec paucos fuisse, nec solum ex Casuistis (quibus sententiam illam fuisse communem, & Delrius asserit, & Diana refert non improbens), sed quàm plurimos potiùs, atque præcipui nominis. Ad septuaginta sal-

tem notatos habeo, quorum nomina propria, & distinctas allegationes hic etiam jam scripseram majori ex parte; sed omittere satius visum est tædii, & prolixitatis vitandæ gratia, cum videri, si placeat, facile possint apud Dianam, & alios Recentiores.

§. II.

Reflexio.

7. **N**emo sit, ut opinor, si ad tantum, tamque insignium Auctorum numerum reflectere seriò voluerit, qui non facile advertat, atque miretur eam, quam prænotavimus, consequentiae inevitabilem necessitatem. Quid enim aliud potuit tot viros adeò pios, ac doctos, in errorem tam fædum, tamque perniciosum adigere? Res ipsa loquitur; nam argumenta suppetunt nimis patentia.

8. Nam quandiù ex principiis solidæ, & antiquæ Theologiæ dubia moralia resolvebantur, nullus fuit aliquando clari, aut obscuri nominis Doctor, qui absurdam illam opinionem docuerit. Statim verò, ac novus Recentiorum Probabiliffimus nova principia moralia invexit, novasque dedit conscientiae regulas, plurimi, ac vix non omnes, quibus illæ placuerunt, in errorem prædictum, miserabiliter lapsi sunt. Est autem lapsus iste argumentum moraliter planè convincens, errorem hunc ex ipso novo Probabiliffimo, tanquam ex proprio fonte, manare; effectus enim adeò difficilis, ante alicujus causæ determinatæ adventum, nunquam in mundo visus, apparens verò statim cum ipsa causa, & eadem perseverante, non raro, sed frequenter, repetitus, morali certitudine se probat ejusdem causæ prolem legitimam, ut obviis posset exemplis demonstrari.

9. Præterea: Auctores illi, nemine discrepante, & sententiam benignam

Delr. li. 5.
Disquisit.
magic. q. 1.
§. Quæstio.
cung. Dian.
p. 2. tr. 13.
resol. 3.

gnam, quam propugnabant, & prædictam damnatam opinionem, tanquam legitimum ejus corollarium, ex eisdem principiis deducebant, nec aliquis eorum unquam invenit specialem ullam rationem, ut posset iudex licite ferre sententiam secundum opinionem minus probabilem, præter illas, quibus utuntur ceteri omnes Probabilistæ, ut universaliter probent licitum usum cujusvis opinionis faventis libertati contra legem, & simul minus operanti probabilis, dummodò verè probabilis sit juxta sensum moderni Probabilismi. Immodò verò graviores, aut saltem patientiores, in ea peculiari materia, occurrebant statim difficultates, quibus illius opinionis damnata falsitas absoluta convincebatur; quas tamen ipsi, fixis, atque suppositis Probabilismi sui principiis, facillimè solvebant, aut contemnebant, ut ex eadem suppositione nos etiam illas facillimè solvemus.

10. Tandem nullus eorum, quibus modernus Probabilismus, & ipsius principia nunquam placuerunt, prædictam opinionem de iudice aliquando sectatus est, aut sibi, vel levissimè placere ulla ratione significavit; sed omnes potius illam vehementer sunt aversati, etiam postquam tot gravium, prudentumque virorum, communem plausum, & suffragium obtinuit.

Hæc autem omnia, si bene ponderentur, & sincerè animadvertantur, vel se solis, sufficiunt persuadere, benignam Recentiorum sententiam, & opinionem illam damnatam, eodem prorsus cardine verti, nec, alterà rejectâ, alteram posse ab aliquo propugnari, nisi per manifestam inconsequentiam.

11. Interim verò quidam Probabilistæ, & ante damnationem agebant, & modò etiam libentiùs ajunt, prædictam opinionem de iudice non fuisse unquam, ne probabilem quidem, in sensu ipsorum Probabilistarum. Sed planè hi Recentiores suo-

rum principiorum obliti sunt, & opinionem ipsam damnatam absolute, & in se considerantes, maxima ejus absurditate perterriti prudenter de illa censuerunt. Sed aliud est consequentis absurditas, aliud consequentiæ necessitas.

12. Nobis sanè consequens illud absolute, & in se consideratum longè absurdissimum, ac falsissimum erat, etiam antequam damnaretur. Cæterum consequentiam rectissimam, & evidentem esse censimus cum communi sententia Theologorum, & Casuistarum, testibus ipsi Probabilistis, ex quibus adeò numero multi, & auctoritate potissimi, eandem consequentiam tenuerunt, & tanquam infallibilem tutari sunt. Et quidem argumenta, quæ Recentiores proferunt contra illam damnatam opinionem, probant quidem, & optimè, consequentis absurditatem, verum necessitatem consequentiæ, ne levissimè quidem amoliantur. Eâ verò ratione, qua consequentia recta sit, ac legitima, debet opinio illa damnata probabilis, immò & vera, censeretur in via Probabilistarum, qui benignam sententiam suam, non modò tanquam veram, sed tanquam prorsus evidentem tuerentur. Porro juxta Dialecticæ principia ex vero nunquam sequitur falsum.

13. Patet igitur, eos Recentiores suorum principiorum fuisse prorsus immemores, & non nisi per nimiam, ac vix credibilem inconsequentiam asserere aliquando potuisse, opinionem damnatam, de qua modò, etiam antequam damnaretur, non fuisse, ne probabilem quidem; quæ fuit sanè mirabilis assertio, maximè cum passim videamus, quot, & quales morales opiniones, tanquam certò probabiles, ac tutæ, ab ipsis Recentioribus circumferantur.

14. Sed fatemur, præfatos Recentiores non frustrâ, aut sine causa apertam consequentiam deferuisse, sed immobili illa necessitate coactos, qua benignam sententiam pugnacissimè

simè tenent. Nam, cum viderent opinionem illam, vel apud ipsum vulgus, pessimè audire, cumque non ignorarent, Summos Christi Vicarios modernæ Theologiæ morali non parùm infensos esse, ad ipsamque expurgandam, ac coercendam, serio, & instanter animum intendisse, caperunt opportunè sibi consilere, ne fortè illius opinionis damnatio, quam brevi præfagebant futuram, benignam secum sententiam involveret, si ex eisdem cõmunibus principiis prædictam opinionem de iudice, faterentur esse probabilem.

15. Idcirco Caramuel, Terillus, & alii quidam Probabilistæ, qui omnes ferè post Alexandri VII. promulgatum Decretum scripsere, eam non tantum de falsitate, verum etiam de practica improbabilitate notarunt. Cum tamen juxta Caramuelem nulla opinio moralis practicè improbabilis sit, cujus falsitas certò, & evidenter non demonstratur. Cum itidem Terillus sibi ipsi apertè contrarius, ingenuè fassus aliquando sit, prædictam opinionem fuisse olim probabilem. Neque tamen hoc mirum debet absolute censeari, si cum iis, quæ communiter Probabilistæ docent, conferatur; nam id totum, & multò plura modernus capit Probabilismus, juxta quem regula dignoscendi moralem probabilitatem, nullo principio certo consistit, sed est admodum incerta, & arbitraria; de quo non semel in decursu dicemus. Sed, qui observare velit modernos libros Probabilistarum, nihil, ut dicamus, egebit.

ARTICULUS I. R.

Discursu ad homines evidenti, ac palamari, convincitur, prædictam opinionem damnatam ex benigna sententia Recentiorum inevitabilem esse sequelam, etiam cum incrementis absurditatis.

16. **D**iscursum alibi leviter jam attigimus. Hic tamen,

ut in propria sede sua, fusiùs, ac diligentius exponendus à nobis est, quippè qui rem palmariter (ut ajunt) prorsusque evidenter convincere videtur.

Premittitur doctrina Terilli, & Recentiorum Probabilistarum de insufficienti legis promulgatione contra quam datur opinio probabilis.

17. **R**evocanda in memoriam est illa fundamentalis Terilli assertio, ad quam tanquam ad ultimum asylum confugit; & quam ex ipso ceteri Recentiores avidissimè mox arripuerunt.

Nempè, cum nulla principia reflexa, quibus tota moderni Probabilismi machina struitur, consistere posse videret, si lex illa directæ, de ejus existentia, vel sensu, hinc inde probabiliter disceptatur, existeret re ipsa, & veram vim obligandi haberet: ut pro mirabilis fabricæ structura montem istum loco moveret, primus, ac sine duce asserere non dubitavit, legem illam, hoc ipso quod probabiliter, licet falsò negaretur existere, aut obligare, deficere re ipsa, & quoad substantiam suam, neque manere in ratione legis, nisi purè Grammaticaliter, id est nomine tenus, & unice quoad sonitum vocis inanis; re tamen ipsa legem non esse, neque habere de se vim ullam in conscientia obligandi, potiùs quàm si nunquam lata fuisset.

18. Hujus mirabilis assertionis rationem, eamque ineluctabilem, ut putabat, ex eo Terillus perebat, quòd lex in dicta hypothesis sufficienter non esset promulgata; lex verò sufficienter non promulgata re verà non est lex, neque vim ullam habet ad obligandum, potiùs quàm si lata non esset; nam legis promulgatio, ut est Doctorum omnium certa sententia, est de substantia ipsa, & conceptur essentiali legis, quæ

R r

pro-

Terill. r. p.
de Regu.
mo. q. 20. n.
5.

proinde subsistere non potest, neque habere re ipsa vim ullam in conscientia obligandi, si ejusdem promulgatio deficiat.

19. Afferum istud verè prodigiosum, & à seculis non auditum, esse totius molis Probabilismi basim, atque principium primum, & ultimum; in quod cetera omnia resolvantur, & quo ruente, tota machina ruat, patentissimum fecimus in superiori libro ad controversiam sextam per totum articulum primum; quem si fortè non videris, quaeso te, Lector, per salutem tuam, ne non graveris attentè legere, & totam simul illam controversiam, qua luce ipsa clariùs demonstratum invenies, hujusmodi principium Recentiorum, & primum fundamentum Probabilismi (si accipiat, ut debet, de stricta, & propria legis promulgatione, quæ sola spectat ad substantiam ejus) esse incredibile paradoxum non tantum omni carens auctoritatis fulcro, sed etiam positivè contrarium doctrinæ communissimæ Auctorum omnium, etiam ipsorum Probabilistarum, repugnans evidenter indubitatis utriusque Juris principiis, etiam ipsi paginæ sacræ, & ex quo mille ingentia consequantur monstra, & absurda.

20. Quod verò promulgatio, de qua Recentiores loquuntur, propriè, & strictè sit accipienda, & ibidem ostendimus, & ex se patet; quia alioqui ipsorum discursus, non solum ad propositum inutilis, sed ridicula foret, ac futilis petitio principii. Ceterum ne de voce promulgationis (qua sæpè Terillus abutitur) inutiliter contendamus, neve cavillis, aut æquivocationibus, patiamur veritatem confundi, illud hic tanquam certum statuendum omnino est, defectum ejus promulgationis, de qua Recentiores loquuntur, ita enervare virtutem legis, ut nulla possit quæstio superesse de ipsius legis obligatione. Audi Terillum ipsum: *Ridiculum (ait) esset, si supposi-*

ta negatione sufficientis promulgationis de lege, adhuc ipsius obligatio quaereretur. Pluribus non est opus ad propositum nostrum.

Terill. r.p.
de Regu.
mo. 9. 35. n.
23.

§. II. Demonstratur proposita sequela cum absurditatis excessu.

21. **Q**uoties prorsus est certum, & exploratum, legem non esse satis promulgatam, proindeque non esse legem re ipsa, nec ullam ex se habere vim obligandi, sicut cuilibet licet impunè agere contra illam; sic etiam iudex potest, immò debet omnino, litem contra illam decidere, & pro parte legi contraria absolutam sententiam ferre. At quoties datur opinio aliqua, aequè, vel etiam minùs probabilis negans, vel existentiam, vel extensionem legis ad casum illum particularem, de quo quæstio, aut lis instituitur, toties est certum, & exploratum juxta modernos Probabilistas, legem non esse satis promulgatam, proindeque nec esse legem re ipsa, nec ullam ex se habere vim obligandi. Ergo poterit iudex, immò omnino tenebitur, litem contra legem decidere, & absolutam sententiam ferre juxta opinionem illam minùs probabilem. hoc est, pro parte legi contraria. Nihil non evidens in hoc discursu est. Major est per se nota: Minor ipsa doctrina Recentiorum, & moderni Probabilismi fundamentorum omnium fundamentum. Denique de illatione dubitare non licet: cum tamen opinionem de iudice damnatam concludat ex benigna sententia cum magno absurditatis incremento, de quo post pauca. Quid igitur hic plura?

22. Sed tamen placet adhuc generalem doctrinam majoris distinctionis, & claritatis gratiâ exemplis illustrare particularibus.

Contentundum apud iudicem Joannes, & Petrus de proprietate

va-

vacantis majoratus, quem neuter eorum possideat. Petrus praevalet Joanni jure propinquitatis, & ideo majoratus ad ipsum pertineret sine dissidio ullo, nisi obviaret jus positivum, quod Joannes contra Petrum allegat, contendens, Petrum ex jure isto penitus esse exclusum à possessione talis majoratus ob defectum particularem, quem Petrus celare non potest. Judex, causâ discussâ, & diligenter examinâtâ, invenit duas contrarias opiniones, utique peritorum, ac gravium juris interpretum suffragio munitas, & quæ ambæ communiter probabiles habeantur; eam tamen, quæ docet, Petrum exclusum esse ex illo jure, adeoque majoratum ad Joannem spectare, & censeri communiter, & sibi etiam absolute videri opposita opinione magis probabilem. In hypothese ista ajebat opinio damnata, judicem posse licet, & justè contra Joannem ferre sententiam, & majoratum adjudicare Petro juxta opinionem illam minùs probabilem.

23. Id verò esse rectissime dictum, & esse adhuc necessariò dicendum ab omnibus, qui nolint abjurare Probabilismum, statim evidenter apparet. Nam jus favens Joanni, & unice præjudicans Petro in hypothese dicta, re ipsa non est jus, neque vim ullam habet ad obligandum, cum sufficienter promulgatum non sit, juxta principium fundamentale recentium Probabilistarum. Atqui, jure illo secluso, certum est, majoratum ad Petrum pertinere, ut supponitur: ergo judex licetè potest pro ipso Petro ferre sententiam juxta opinionem illam minùs probabilem, & majoratum adjudicare ipsi, prout contendebat opinio damnata. Immo verò (en excessum absurditatis) non modo judex sic judicare potest, sed neque potest licetè aliter judicare, ut statim apparet intuitu; quòd neo damnata opinio asserbat, nec in ullius mentem, aliquando venit asserere.

24. Subjiciamus exemplum, adhuc distinctius. Ponamus, opinionem asserentem, testamentum non conditum secundum Juris solemnitates esse re ipsa invalidum (saltem, quoad legata non pia), neque jus ullum hæredi conferre, vel in interno, vel in externo foro: ponamus, inquam, hanc opinionem, & haberi communiter, & judici quoque videri probabiliorē opinione contraria, quæ tamen gravium Doctorum est, & probabilis etiam reputatur. Cajus hæres in simili testamento institutus litem intendit Titio hæreditatem adeundi ex jure successionis ab intestato. Tum verò judex ille quid agat? Certè juxta principia Probabilissimi non modò poterit, sed omninò debet judicare pro Cajo contra Titium secundum opinionem minùs probabilem, quæ licet talis, sufficiens tamen est, ut leges irritantes testamentum prædictum, neque leges re ipsa sint, nisi purè Grammaticaliter, neque vim ullam obligandi habeant, ut fert capitale principium recentium Probabilistarum: iis verò legibus deficientibus, certum est testamentum naturæ jure validum, ac ratum esse, adeoque hæreditatem ad Cajum spectare.

25. At eadem est ratio sub terminis similibus de cæterarum legum valore: ergo & eadem judicis licentia est ad decidendas similes causas: immò non licentia tantummodò, sed & stricta quoque obligatio. Evidens ergo sit, opinionem damnatam de potestate judicis ad judicandum secundum opinionem minùs probabilem, sequelam esse penitus infallibilem ex benigna sententia Recentiorum. Immo, & absurdius aliquid cõcludit benignitas Probabilistarum, nempe, non solum judicem in casibus propositis, ac reliquis similibus, licetè posse ferre sententiam juxta opinionem, etiam minùs probabilem, quod damnata opinio asserbat; sed neque posse licetè judicare secundum opinionem proba-

R r 2. bi-

biliorē, quod nemo hactenus dixit.

§. III.

Evasionis praeclusio.

26. **H**Aud facile videatur credibile, aliquam evasionem esse tentandam. Sed sit aliquis fortē, qui velit hic etiam nebulas reflexionum offundere, quibus veritas saltem evidens non appareat. Dicat ergo, non sequi ex benigna sententia, quod iudex aliquando licitē iudicet secundum opinionem minūs probabilem absolutē, & inspectis omnibus, non solum principiis reflexis immediatē, ac proximē practicis, verū etiam remotis, & speculativis. Ratio est quia opinio, exempli gratia, negans in eventu proposito testamentum irritum esse, licet secundum se, & inspectis rationibus, ac principiis tantum directis, minūs probabilis reputetur; inspecto tamen illo reflexo, ac generali principio Recentiorum de insufficienti promulgatione legis, contra quam datur opinio probabilis, non modō probabilior, sed etiam penitus certa est: quia certum est apud omnes Doctores, legem non sufficienter promulgatam, neque legem esse re ipsa, neque vim ullam habere ad obligandum. Ergo iudex in causa illa (& eadem est ratio de reliquis similibus) pronuntians, testamentum validum esse, adeoque hereditatem ad Cajum spectare, non fert sententiam secundum opinionem absolutē minūs probabilem.

27. Miserum planē est, sed neque minūs inevitabile pro conditione materiæ præsentis, quod solutiones etiam ejusmodi refellere seriō debeamus. Nam, ut scitē quondam Tertullianus agebat, *Multa sunt sic digna revinci ne ipsa gravitate adurentur.*

Tertull. in Apolog.

Porro solutio ista sequelam, quam objicimus, non declinat, sed

imprudenter potiūs concedit, adeoque non solutio nostri argumenti, sed vana quædam elusio Decreti Pontificii absolutē dicēda est. Rogo enim, an audeant Recentiores absolutē tandem asserere, iudicem in propositis eventibus posse licitē iudicare juxta, opiniones illas secundum se, ac directē minūs probabiles, quicquid sit de majori probabilitate reflexa, aut etiam certitudine absoluta, quæ ab illo generali, & reflexo principio in eas opiniones derivatur? Affirmet opus est, quisquis volet solutionem exhibitam sustinere. Immodō solutio ipsa nihil aliud affirmat. Verū hoc quid est aliud quā sustinere adhuc velle damnatam opinionem, & damnationem ejus impiē contemnere?

28. Enimverō Doctores, qui tenere prædictam opinionem damnatam, nihil aliud docebant, quā iudicem licitē posse absolutē, & inspectis omnibus, definitam ferre sententiam juxta opinionem secundum se, ac directē minūs probabilem: id autem ipsum, & non aliud negabant, qui opinionem oppositam tenebant, hæc enim erat quæstio reflexa, de qua utrinque decertabatur. Pontifex quæstionem decidit damnando affirmativam opinionem, tanquā scandalosam, ac perniciosam; & negativam absolutē probando, tanquā doctrinam veram, ac sanam. Et licebit Catholicis post hæc asserere, iudicem absolutē, & inspectis omnibus, licitē posse ferre sententiam juxta opinionem secundum se inspectam, & directē minūs probabilem? Licebit utique, si fortē liceat irridere, cum libeat, atque pessumdare Decreta Apostolicæ Sedis. Alioqui precor, quid Pontifex damnavit? An ne, quod iudex habeat facultatem prædictam, attentis solum principiis directis; secus verō quod illam habeat absolutē, & inspectis omnibus? Certē, qui sic auderet Decretum Pontificium exponere non solum otiosam, ac vanam, sed nimis imprudentem, ridiculam, ac de-

delusoriam comminiscatur necesse sit Summi Pontificis providentiam.

29. Profectò posset quilibet per similem licentiam, quamcunque vellet, opinionem damnatam absolute docere, ac propugnare: & dum redargueretur ex Decreto Summi Pontificis eam opinionem damnantis, promptum esset reponere, damnationem intelligendam de opinione damnata, attentis his, aut illis tantum principiis, secus verò absolute, & omnibus inspectis: se autem invenisse nova quædam principia, & rationes efficacissimas, ad quas Pontifex non respexit, & quibus ea opinio vera esse absolute, & simpliciter ostendatur. En tibi viam, expeditam, ac facilem ad sustinendum, & propugnandum quemcunque errorem, damnatum ab Ecclesia: quæ certè nimis fatua, & stulta fingitur, si dicatur dampnare, tanquam scandalosæ, & perniciosæ, aliquas opiniones morales absolute veras, & sanas, ideò solum, quòd, his, aut illis determinatis principiis inspectis, veras esse non ostendatur: maximè verò cum severè prohibeat hujusmodi opiniones aliquando docere, immò etiam de illis disputativè publicè, aut privatim tractare, nisi forsitan impugnando. Apage vanissima somnia.

§. IV.

Præcluditur evasio altera.

30. **P**osset præterea quis hic obtrudere vulgarem illam, ac tritam distinctionem Probabilistis usitatissimam opinionis probabilis practicè, vel speculative, per quam ab omni ferè difficultate facillimè se expediunt, si Deo placeat; maximè verò in quæstione ista de facultate judicis ad judicandum.

Ajunt videlicet, opinionem illam de alicujus personæ jure, quæ supponitur minùs probabilis, non esse probabilem practicè, sed specu-

lative duntaxat; quia, licet sit probabile, hæredem, verbi gratia, institutum in testamento minùs solemni habere jus ad hæreditatem; non est tamen probabile judicem posse licitè ferre sententiam juxta opinionem istam, quæ supponitur minùs probabilis, sed potius improbabile omninò, & meritò ab Ecclesia damnatum. Nulla igitur datur opinio verè, & practicè probabilis, quæ judici licentiam concedat ad judicandum juxta opinionem, directè etiam minùs probabilem. At sententia benigna de hujusmodi opinione tantum procedit; neque enim licitum esse affirmat uti opinione solum speculative probabili. Ergo non licet ex benigna sententia deducere ut sequelam legitimam opinionem de judice damnatam.

31. Vulgaris hæc Recentiorum distinctio inferius diligenter examinabitur, & quanti sit momenti constabit. Nunc autem ad solvendum argumentum propositum, quod procedit ad homines contra modernos Probabilistas, nimis importunè producit, nec potest aliquis eà uti, nisi qui, nec principium Recentiorum, ex quo contra ipsos arguimus, nec argumentum nostrum percalceat.

Nam principium illud de lege sufficienter non promulgata, quod est totius Probabilismi basis, sicut ab omni lege particulari (præsertim positiva) præscindit, sic, & ab omni opinione probabili practicè, vel speculative. Enimverò juxta Terillum illius principii inventorem, & Recentiores ipsius affectas, ideò lex, contra quam aliqua opinio existit, etiam minùs probabilis in sensu Probabilistarum, non satis promulgata censetur, quia potest quis non temerè, sed prudenter, dubitare de obligatione, aut existentia legis ipsius; quia prudenter potest præsumere (quin etiam evidenter, ut Terillus agebat) non fuisse voluntatem legislatoris obligare pro eo eventu, & alia id genus, quæ Terillus producit.

dubium autem hujusmodi, seu præsumptio, non cohæret, ait ille, cum sufficienti legis promulgatione.

32. At argumenta ista, vel probant generaliter de omni lege, & de quacunque opinione probabili, vel nihil convincunt, ut patet. Ergo, si verum sit Recentiorum principium de insufficienti legis promulgatione, nulla lex positiva, vel civilis, vel Ecclesiastica, contra quam datur opinio probabilis sufficienter est promulgata. Et ita sæpè docet, ac supponit Terillus, ut passim apud illum invenies: *Uno verbo* (inquit ipse) *sola probabilitas de non lege sufficit, ut lex sufficienter promulgata non sit.* At contra omnem legem sufficienter non promulgatam licetè potest judex, immò tenetur, absolutam ferre sententiam, ut compertum est apud omnes. Ergo, si verum sit Recentiorum principium de insufficienti legis promulgatione, ubicunque inveniatur opinio peritorum Juris interpretum, etiam æquè, aut minùs probabilis, negans legem, aut vim ipsius ad irritandum aliquem contractum humanum, aut alium quemvis effectum producendum, licetè judex poterit, quin & debet, definitam ferre sententiam juxta opinionem illam minùs probabilem. En igitur non modò probabile absolute, practicè, & verè, sed certum penitus esse debet in via Probabilistarum, judicem posse licetè, immò omninò teneri, in dubiis saltem juris, ferre sententiam secundum opinionem, etiam minùs probabilem.

33. Patet ergo damnatam opinionem de facultate judicis ad judicandum, esse sequelam prorsus inevitabilem ex benigna sententia Recentiorum, etiam cum incremento absurditatis. Neque video, quid possint Probabilistæ ad nostrum hoc argumentum reponere, vel cum exiguo aliquo colore veritatis.

Terill. l. p.
de Regu.
mo. q. 20. n.
23.

ARTICULUS III.

*Ex reliquis principiis Probabilismi eadem sequela con-
vincitur.*

34. **Q**uia non omnes Probabilistæ subtilem, & arcanam benignæ suæ sententiæ compagem intimè penetrare novērunt, plures etiam nec curaverunt; erunt fortè, qui, ut se ab hoc nostro argumento expediant, abnegare simpliciter non vereantur novum illud principium à Terillo adinvenitum de insufficienti legis promulgatione, ex quo benignæ sententiæ falsitas adeò patenter à nobis demonstratur: Ideòque placet ulterius opinionem damnatam de judicis licentia ad judicandum, ex reliquis principiis Probabilismi, maximè verò ex illo vulgatissimo, & quo nemo non utitur Probabilista, prorsus indeclinabilem esse sequelam, haud minùs evidenter demonstrare,

§. I.

Communia fundamenta Probabilismi, maximè verò illud vulgare, & à priori, quo cuncti utuntur Probabilistæ, articulum de judice damnatum inevitabiliter inferunt.

35. **E**st autem fundamentum à priori, seu vulgare principium Probabilismi, illud, quod sæpiùs commemoravimus, *Quisquis utitur opinione probabili, prudenter operatur &c.* Quod equidem in sensu sæpè exposito tanti apud ipsos ponderis est, tantaque certitudine, & evidentia benignam sententiam demonstrat, ut quasi otiosum laborem reputent aliis rationibus illam suadere; & idè Recentioribus communiter usitatissimus stylus est, sententiam suam, velut commune dogma, prorsusque indisputabile proponere, uno principio isto leviter insinuato,

ac

ac velut, re confecta, transire, quasi qui veritatem per se noram, cuncti ique compertam docuissent. Rem incredibilem, sed tamen exploratam!

36. Quale re verà sit principium illud in sensu, quem intendunt Recentiores, toto decursu Operis manifestum jam fecimus, præsertim verò li. præced. per totam controversiam octavam, ubi fusè, & exactè illud examinavimus, & plusquam evidentem absurditatem, & falsitatem ejus evicimus. Hic, quàm legitime Auctores illi superiùs allegati deduxerint ex eo articulum damnatum de iudicis licentia ad judicandum juxtà opinionem, etiam minùs probabilem, quæ est assertio nostra proposita, breviter in hunc modum ostenditur.

37. Si verum est Recentiorum principium, prout ab ipsis accipitur, & exponitur ad benignam sententiam demonstrandam, iudex sententiam ferens juxtà opinionem, etiam minùs probabilem, rationabiliter, ac prudenter se gerit: igitur licitè, & honestè operatur: ergo, si verum est principium Recentiorum, iudex licitè judicat juxtà opinionem, etiam minùs probabilem: ergo prædicti Auctores rectè, ac legitime ratiocinati sunt, dum ex benigna sua sententia, & principio communi, ac vulgatissimo, quo illam, ut dicunt, à priori demonstrant, concluderunt articulum damnatum de iudice judicare potente juxtà opinionem, etiam minùs probabilem. Cætera patent sponte sua.

38. Antecedens videtur etiam certum, & quod probatione non egeat: nam Recentiores principium suum accipiunt & exponunt universaliter de quacunque opinione, etiam æquè, aut minùs probabili, siquidem verè probabilis sit, alioqui malè possent ex illo benignam sententiam concludere. Articulus autem damnatus, & Auctores illum docentes in hoc eodem sensu loquuti sunt; nemo enim asseruit aliquando licere

iudici judicare juxtà opinionem aliquam, quæ non esset verè probabilis. Atqui juxtà principium Recentiorum quisquis utitur opinione, etiam æquè, aut minùs probabili, dummodò verè probabilis sit, rationabiliter, & prudenter se gerit. Ergo & iudex ferens sententiam juxtà opinionem, etiam minùs probabilem.

39. Id ipsum pariter ex aliis argumentis, sive principiis Probabilissimi, legitime concludere licet, ut singula percurrenti constabit. Utique, si lex dubia hoc solo titulo obligare non potest: si in dubiis prævalet contra legem humanæ libertatis possessio: si incertitudo de sensu legis fundat prudentem, ac certam præsumptionem de intentione legislatoris nolentis quemquam ad legem obligare, *nam si voluisset, id expressisset*, ut fidenter arguit Terillus: si generalis lex obedientiæ obligans subditum ad parendum contra opinionem, etiam sibi probabiliorem, probat licitum usum cuiusvis opinionis, etiam minùs probabilis operanti. Si hæc, inquam, omnia, & reliqua argumenta demonstrant sententiam benignam, ut Probabilistæ contendunt, eadem efficaciâ concludunt prædictam opinionem damnatam de facultate iudicis ad ferendam sententiam juxtà opinionem, etiam minùs probabilem, nec jure potest consequens negari ab eo, qui Antecedens tueretur. Hoc non aliunde clariùs suaderi potest, quàm ex disparitatibus, ac solutionibus, quas Recentiores ipsi adhibere nituntur, quasque nos facile refellemus, postquam vulgarem hanc solutionem superiùs insinuatam exploserimus.

§. II.

*Refellitur vulgaris Recentiorum
solutio de distinctione opinio-
nis practicæ, vel specula-
tivæ probabilis.*

40. **H**æc est communis illa solutio Probabilistis familiarissima, de qua nuper meminimus, & per quam generaliter sequelam hic objectam, & alias similes, quas objicimus, facile Recentiores contemnunt.

Nempè discursus noster variat, inquit, apertè suppositionem, ideòque nihil potest legitimè concludere; nam principium commune, & à priori Probabilistarum procedit unice de opinione non speculative tantummodò, sed practicè etiam probabili: nos verò in consequenti transitum facimus ad opinionem solum speculative probabilem.

41. Denique opinio illa minùs probabilis, v.g., de jure Petri ad majoratum, vel hæreditatem, non regulat actionem moralem iudicis ferentis sententiam, sed remotè duntaxat, & præsuppositivè se habet; neque enim affirmat licitum esse iudici adjudicare majoratum Petro, sed hoc spectat ad quæstionem reflexam ex opinione illa resultantem, in qua nulla probabilis opinio concedit similem licentiam iudici: unde is nulla prorsus opinione, quæ verè, & practicè probabilis sit (idest, affirmans honestatem actionis) dirigi potest ad judicandum juxta opinionem illam directam de jure Petri minùs probabilem. Ita passim Terillus, & Probabilistæ moderni, qui quasi magnum aliquid dixissent, vix non irrident argumentum nostrum, quod apertam, & pinguem hallucinationem appellant.

42. Sed enim verò vulgaris hæc solutio nihil re vera continet præter voces inanes, nihil, nisi claram, & futilem principii petitionem. In pri-

mis autem falsum est, prædictam opinionem de jure Petri ad majoratum, vel hæreditatem, purè speculative, & nullo modo practicam esse. Sanè Jurisprudentia, cujus objectum est, justum, vel injustum, non minùs est juxta omnes practica, quam Theologia moralis, cujus objectum est, licitum, vel illicitum; etenim, sicut hæc non purè speculatur veritatem objecti, sed dirigit morales actiones, ita etiam illa non sistit in contemplatione veritatis, sed dirigit præterea ad justam decisionem causarum, & regulat judicia publici fori. Igitur hæc assertio *hæreditas de jure non pertinet ad Titium, sed ad Cajum*, quæ procul omni dubio ad Jurisprudentiam spectat practica est; non minùs quàm ista spectas ad moralem Theologiam, *Petrus licitè potest contractum hunc, vel illum inire*, nec ullum est utriusque discrimen, nisi materiale duntaxat.

43. Nam quòd illa prior opinio iudicem immediatè non dirigat (ut hoc Recentioribus demus) ad licitè ferendam sententiam, non probat, eam non esse verè practicam, si dirigat absolute, ac simpliciter; nam neque posterior opinio in via Probabilistarum dirigit Petrum proximè, & immediatè, ad licitè ineundum contractum: & tamen verè practica est, quia dirigit simpliciter per modum regulæ, saltem objectivæ, ac remotæ, fundantis regulam formalem, ac proximam, per quam actio dirigitur immediatè.

44. Quod si dixerint Recentiores, priorem opinionem practicam quidem esse in sua speciali materia, sed non esse probabilem practicè in materia morali; de qua modò differimus, & in ordine ad conscientiam formandam, quia fundare non potest dictamen verè prudens, atque probabile, de absoluta honestate actionis, per quod proximè, & immediatè ipsa moralis actio dirigatur, ut illud fundat posterior opinio, quæ meritò proinde præ priori opinione cen-

cenfetur eſſe practicè probabilis probabilitate conſcientiæ, quam unice in præſenti conſideramus: ſi id, inquam, dixerint Recentiores, principium petent iterum, & nihil dicet.

45. Utique noſtrum argumentum contendit, & manifeſtè offendit (ut credimus, facilèque faciemus, ut pateat), priorem opinionem neceſſariò fundare dictamen probabilis, ac prudens, quin & certum ſimpliciter, de abſoluta honeſtate actionis, ſi illud fundet poſterior opinio, ut Probabiliſtæ contendunt. Reponunt verò nobis, diſcrimen eſſe apertum, adeòque conſequentiam nullam; quia poſterior opinio præ priori eſt practicè probabilis, ideſt, fundans dictamen illud, quod prior fundare non poteſt. En ſolutionem ſolidam, & facilem diſparitatem, in qua Probabiliſtæ communiter quieſcunt, & per quam noſtrum argumentum irrident. Sed quid magis ridendum, ac contemnendum, quam contemptus, & riſus, ſolventium argumentum ſibi oppoſitum per meram petitionem principii?

46. Itaque nobis certiffimum eſt, certumque ſemper fuit, ſicut nunc eſt Recentioribus certum, opinionem directam minùs probabilem de jure Titii ad hæreditatem, neque eſſe verè, ac practicè probabilem, neque fundare poſſe dictamen ullum, quod verè probabile ſit, de abſoluta honeſtate actionis judicis ferentis ſententiam in ea cauſa pro Titio contra Cajum: immò ſententiam iſtam fore turpiſſimam, & contra omnem rectam rationem, indubitabiliter credimus.

47. Cæterùm hinc deducimus argumentum planè convincens contra Probabiliſmum Recentiorum. Nam, ſi cui liceat agere ex opinione aliqua directè ſibi minùs probabili, & ſuæ libertati favente contra opinionem probabilioſiorem ſtanti pro lege divina; quia, qui ſic agit, ſequitur dictamen prudens de honeſtate intrinſeca actionis, quam ho-

neſtatem debet ſeriò, ac diligenter inquirere: cur judici non liceat ferre ſententiam juxta opinionem illam de jure Titii, quam agnoſcit minùs probabilem, cùm ſequatur dictamen æquè prudens de jure ad majoratum, exempli gratia, quod ex munere ſuo tenetur quætere, & per ſententiam publicam declarare? Ecce argumentum noſtrum irrefragabile, cui nihil hætenùs Recentiores opponunt præter ſimplicem ſuam, & nudam conſuſionem, quam oppugnamus.

48. Donec igitur nobis rationes ſpeciales oſtenderint, ob quas opinio minùs probabilis in materia Jurisprudentiæ fundare nequeat dictamen prudens de abſoluta honeſtate actionis judicis ferentis ſententiam; quemadmodum opinio minùs probabilis de intrinſeca honeſtate contractus fundat in principiis ipſorum dictamen prudens certum, & evidens de abſoluta contractus honeſtate: planè argumentum noſtrum nec ſolvent, nec attingent, ſed ipſius ſuccumbent difficultati.

Hoc tandem Terillus, Caramuel, & alii Recentiores agnoverunt, & ideò multas proferunt diſcriminis rationes, quas ſigillatim examinare, & nullas eſſe oſtendere, noſtrum eſt. Eas verò potiſſimum proferemus, ex Terillo, à quo poſteri Probabiliſtæ, qui controverſiam iſtam non leviter tractarunt, didicerunt, ac pænè tranſcripſerunt; niſi quod Terilli ſubtilitas, quam plures aſſecuti non ſunt, miſerè illis impoſuit, & illuſit.

ARTICULUS IV.

Rationes ſpeciales, quas Recentiores proferunt contra opinionem de Judice damnatam, nullæ ſunt in principiis ipſorum, nec minùs urgent benignam ſententiam.

49. **A**nte omnia de cunctis Lectorem generaliter monitum volumus, eas adeò abſolutè ab-

S s ip-

ipsis Recentioribus esse propositas, ut vix curaverint discrimen ullum pro benigna sententia ostendere præter illud, quod proximè rejectum est, & aliud insuper pariter generale, quod in sequenti articulo respiciemus. Aded de suo dogmate securi sunt, ut velut otiosum existiment cujuslibet absurdi consequentis consequentiam à se amovere. Sed verò Recentiores ipsa sua securitas, & confidentia nimia fefellit, ut dum in damnatum articulum acriter, & intrepidè investi sunt, eodem simul impetu, eademque rationum efficaciam, benignam suam opinionem impeterent, & contra votum, ac propositum suum, ipsam quoque damnatam (virtualiter saltem) ostenderent.

§. I.

Prima ratio ex Terillo, vel nihil valet, vel Probabilisimum evertit.

50. **O** Primas quidem, & efficacissimas adversus opinionem postea damnatam, protulit rationes Terillus. Ex quo illas in summam redigemus: ita tamen ut nihil de ipsarum efficacia depereat.

Terill. de
confc. pro-
ba. q. 24. a.
n. 9.

Primò igitur arguit. Judex ex proprio munere suo non privatam, sed publicam personam gerit, ad quam spectat in causis occurrentibus æqua lance momenta librare rationum, & quod partibus singulis vel repugnet, vel faveat, recto, ac maturo judicio perpendere, ut post omnia considerata, non ex arbitrio proprio, non ex affectu aliquo peculiari, sed ex æquitate, & ratione jus suum unicuique distribuat. Hoc aded est lumine naturæ notum, ut ad id enigmaticè significandum communi populorum consensu, non alio habitu justitia pingatur, quàm obvelatis oculis, altera bilancem, seu libram, & gladium tenens altera manu: quod emblemata quid innuat, nemo non novit. Evidens ergo est, & cunctis

intellectibus insitum, Judicem ex munere suo debere semper ferre sententiam pro ea tantum parte, inquam majus inclinet rationum pondus, non verò voluntatis arbitrium.

51. Confirmatur primò: quia Judicis officium est sententiam suam de jure litigantium proferre: proferre verò sententiam suam est dicere, quod verius sibi, seu verosimilius appareat: ergo tenetur sententiam dicere in favorem illius partis, cujus jus potius sibi, atque probabilius videatur, alioqui mentiretur aperte, & externa sententia non conformaretur interna.

52. Confirmatur secundò ab exemplo judicis arbitri, cujus officium solum est dicere, quod sibi videtur, ut patet ex lege *Qualem autem sententiam ff. de receptis arbitris*, & qui arbitrium recipiunt.

53. Confirmatur tertio: nam ideo in Judices eliguntur homines integerrimi moribus, & eximia sapientiâ præditi, qui per legum peritiam noverint jura partium discernere, & per animi probitatem nulla affectione prava adducantur, ut à veritate deflectant, sed quod ex legibus justum esse cognoverint, sincere proferant per publicam sententiam, in qua id ipsum implicite, vel explicitè universæ Reipublicæ attestentur.

54. Totum id autem evidenter ostendit, Judicem semper debere judicare secundum opinionem, quæ probabilior sibi, aut unice vera videatur; etenim ad ferendam sententiam secundum quamlibet opinionem probabilem quilibet non Juris ignarus censeretur satis idoneus, nam *plurimi* (ait Terillus) *satis periti legum sunt, ut probabile ab improbabili discernant*. Saltem non esset opus tanto delectu ad constituendos Judices, si non deberent legum minutias, & apices ipsos callere, ut inter opiniones etiam probabiles prudenter distinguere possent, & jus verosimilius à minùs verosimili discernere. Est igitur compertum apud om.

omnes Judici non licere judicare, nisi juxta opinionem probabiliorem, seu quam prudenter ipse judicat veram. Ita Terillus a nu. 9. totidem panè verbis, nulla, vel levi, reflexione facta ad benignam suam sententiam.

55. Vix sanè credi posset, hominem sagacem, ac doctum sui Probabilissimi peritissimum, & communium suorum principiorum, contra opinionem istam modò damnatam (quam non poterat ignorare ex eisdem prorsus principiis à suis patronis fuisse deductam) hujusmodi rationibus usurum, nihil sibi cavèdo, vel timendo pro benigna sua sententia. Fate-mur ergo, illis opinionem damnatam evidètis convinci falsitatis simpliciter, & absolute. Dicimus tamen, ipsas nullius prorsus esse momenti, suppositis principiis Probabilissimi, adeoque, vel nihil probare, vel simili, aut majori efficacia Probabilissimum ipsum evertere.

56. Nam non magis judex ex proprio suo munere debet sincerè, seriò, atque diligenter, librare momenta rationum, & fundamenta utriusque partis rectò, ac maturo judicio perpendere, ut omnibus inspectis, non ex affectu aliquo inordinato, aut ex arbitrio proprio, sed ex aequitate, & ratione jus, quod cuilibet competit, ipsi tribuat, & neminem spoliare bonis re ipsa ad ipsum pertinentibus; quàm quilibet homo teneatur in dubiis circa legem, & voluntatem Dei occurrentibus inquirere pro viribus veritatè, & omnia momenta rationum hinc inde diligenter expendere, ut rectò, ac maturo judicio, non ex arbitrio suo, aut inordinata affectione, sed ex sincero potiùs amore veritatis, & honestatis, apud se prudenter statuatur, quid sit re ipsa honestum, aut turpe, ne quid fortè committat contra voluntatem divinam. Id puto nemo Theologus, nemo Catholicus, nemo rationalis negaverit.

57. Quidni verò? An non Deus,

& ejus voluntas sanctissima, quæ non aliud re verà, quàm ipse Deus est, diligere à nobis debet super omnia bona creata? Nunquid non magis curare debemus, ne fortè Deum nostrum offendamus, aliquid contra ipsius voluntatem, vel agendo, vel omittendo, quàm ne proximo nostro damnum temporale inferamus in rebus, vel fortunæ, vel honoris, ferendo còtra verum ipsius jus falsam, & iniquam sententiam? Quis abnuat? Quis non noverit, vel ex catechismo puerorum, omnia mala, quæ possint cogitari, vel fingi, sustineri potiùs debere, quàm unum vel levissimum, mendacium dicere, etiam pro vita multorum hominum: quin, si fieri posset, etiam pro aeterna salute?

58. At, non obstante hac tanta obligatione nostra erga Deum, & ejus voluntatem, prudenter nos, & honestè gerimus juxta modernos Probabilistas, dum opinionem sequimur de actionis honestate, etiam minùs probabilem, etiam falsam, & quam nos ipsi falsam, vel actu judicamus, vel, si velimus, possumus prudenter judicare: prudenter item alios eandem opinionem sequi docemus: prudenter juxta illam consilium damus, & dirigimus hominum conscientias: prudenter dispensamus, & absolvimus, liberamus ab onere restituendi, & universim dubia omnia resolvimus, quæ spectant ad aeternam animarum salutem, & ad divinæ legis observationem. Cur igitur & judex temporalis non satisfaciat muneri suo? Cur non prudenter, & honestè se gerat, dum causas temporales ad se delatas resolverit ex opinione, etiam sibi minùs probabili?

59. Nimis profectò benigna est Probabilistarum Theologia erga judices conscientiarum, id est, erga se ipsos, & omnes ad se confluentes, quibus in rebus summi momenti talem, ac tantam licentiam indulgentiam verò severa, at rigida adversus judices temporales, quibus imponunt

Prov. 20.

onus longè gravissimum, quod ipsi portare non possunt, & nec digito suo volunt movere. Veruntamen *Pondus, & pondus, mensura, & mensura: utrumque abominabile est apud Deum*: qui certè non in nostris mensuris, aut ponderibus, sed in sua æquitate, & veritate, cum acceperit tempus, nostras iustitias judicabit.

Psal. 74.

60. Hinc patet, argumenti confirmationes nullius etiam esse momenti, sed quæ in Probabilistas eadem efficaciam, immò multò majori retorqueantur. Quid enim? Nonne quilibet humanus intellectus iudex à Deo constitutus est, ut in dubiis sibi occurrentibus de rerum honestate, vel turpitudine, rectam sententiam proferat, vel pro lege divina, vel pro ipsius hominis libertate? Et tamen juxta ipsos Probabilistas rectè, ac prudenter sententiam profert ex opinione illa antecederet sibi minùs probabili, quam, vel ipse ex arbitrio voluntatis consequenter judicat veram, vel quam videt ab aliis veram, putari: nec mentitur, aut fallit, dum alios ita docet, aut dirigit, nec externa sententia discrepat ab interna. Quare ergo similiter humano iudici eodem modo judicare non liceat?

61. Quid item argui potest ab exemplo iudicis arbitri? Quasi videlicet intellectus officium nò esset dicere, quid sibi videatur; quod tamen juxta Recentiores rectè, atque prudenter adimplet proferendo sententiam ex opinione, etiam minùs sibi probabili.

62. Denique tertia confirmatio argumenti quid potest contra iudicem concludere, suppositis principiis Probabilismi? Nunquid major in iudice requiritur, vel peritia, vel diligentia, ut non erret circa jus hominis in rebus temporalibus, & caducis, quàm in quolibet homine, vel se ipsum, vel alios dirigente, ut non erret in rebus ad animæ salutem spectantibus, & contra voluntatem divinam? Nunquid precor minor sapientia, probitas, & sinceritas ani-

mi, exigitur in iudice conscientiarum ad resolvenda dubia moralia per veram, & legitimam sententiam, qua, vel Deo jus suum ad suæ legis observationem, vel homini ipsi libertas, & exemptio ab onere legis, rectè, ac fideliter asseratur; quam exigatur in humano iudice ad cognoscendum, & asserendum per publicam suam sententiam jus Titii, vel Sempronii ad majoratum, vel hereditatem? Nemo opinor affirmet, nisi qui cælo terram, & hominem præterat Deo.

63. Nunc ergo cōveniamus Recentiores, & quid optare velint sciitemur. Vel Confessarius, Theologus, Magister, Director conscientiarum suar, & aliorum, rectè, ac fideliter adimplet munus suum, & decedit dubia moralia per usum sententiæ benignæ, & per hoc quod unice novit discernere probabilem ab improbabili, quin ex hoc concludere liceat, opus non esse tanto delectu, sed per vulgarem quamque peritiam abunde posse muneri satisfacere, nam plurimi satis periti sunt Theologia moralis, ut probabile ab improbabili discernant; vel potius hoc absurdum legitime concluditur ex benigna sententia Recentiorum, atque adeò non rectè deciduntur dubia moralia per æquè, vel minùs probabile, sed unice per verum, aut probabilius?

64. Si prius: cur non possit iudex humanus causas ad se delatas decidere juxta opinionem, etiam minùs probabilem, quin propterea delectus, probitas, ac peritia non vulgaris, frustrà requirantur in ipso? Si posterius: damnatur absolute usus opinionis benignæ. Videant ergo quid optent Recentiores, vel abjurare ex corde Probabilismum suum, vel sustinere articulum de iudice ab Ecclesia Catholica damnatum. Ut ut ipsis placeat optare, evidēs nobis est, primam istam suam rationem, & confirmationes ipsius, vel nihil omnino valere, vel penitus evertere Probabilismum. §. II.

§. II.

*Neque majoris momenti sunt
secunda, & tertia ratio
Terilli.*

65. **A**rguit secundò: mens omnium litigantium est, dum se coram iudice sistunt, se, & causas suas non voluntati iudicis, sed recto ipsius iudicio committere; neque enim credi potest, litigantes, qui putant se rationes potiores, & jus præstabilius habere (quod omnes ferè litigantes putant) velle se alienæ voluntati committere, dummodò possint intellectus iudicio: quia voluntas de facili corrumpi potest, & unum alteri indebitè præferre. At intellectus est iudex incorruptus, & ubi ratio prævalet, non respicit amicos, nec muneribus flectitur, quia non amicitia, nec munus, jus, vel amici, vel munus offerentis, certius reddit, aut probabilius. Atqui iudex tenetur judicare juxta communem mentem, & voluntatem omnium litigantium, quia ad hoc eligitur à Republica: ergo judicare tenetur secundum id, quod verum, aut probabilius putat.

66. Arguit tertio, & confirmat rationem præcedentem. Omnis voluntas, atque consensus hominum, dum in aliquam mutuam obligationem conspirant, ex ipsius naturæ constitutione habet vim pacti expressi, & est re ipsa pactum implicitum obligationem illam inducens, ut in materia de iustitia, & jure est certum, ac potissimum principium. Atqui communis voluntas hominum, dum consentiunt in mutuam obligationem standi in suis litibus sententiæ iudicis, est subdere se interno iudicio ipsius, non verò voluntati, si à iudicio interno dissentiat: officium autè iudicis est juxta commune hoc pactum, & voluntatem hominum causas ad se delatas per publicam sententiam decidere: ergo idem, quod prius.

67. Et confirmatur iterum: quia notissimum illud synderesis principium, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, sic arctat iudicem in iudicando, ut absque conscientia peccati non possit in favorem partis minùs probabilis sententiam ferre; conscientia enim semper illi testabitur, nolle se ab alio iudice ita tractari. Ita Terillus nu. 14. & 15. qui nihil apertius dicere posset, si non esset Probabilista.

68. Ceterum in principiis novi Probabilismi, quis non videat, rationes istas nullius prorsus esse momenti? Enimverò, si in dubiis summi ponderis, videlicet delicto, vel illicito, rectè, ac prudenter intellectus se gerit, dum opinionem, etiam minùs probabilem, suæ libertati faventem, ut absolute veram, vel saltem ut probabilem, amplectitur: & pariter voluntas rectè, & honestè agit, vel dum determinat intellectum suum ad assensum directum illius opinionis, vel dum sequitur directionem ipsius, proponentis opinionem alienam tanquam probabilem absolute, licet minùs probabilis ab ipso iudicetur: quare intellectus, & voluntas iudicis rectè, atque prudenter non agent, dum eodem modo se gerunt in dubiis inferioris rationis, nempe de jure Cui, vel Titii ad majoratù, vel hæreditatem?

69. Nihil planè reponere Probabilistæ possunt, nisi fortasse dicere non vereantur errorem in his dubiis de jure hominum ad bona temporalia multò majoris esse momenti, multòque diligentius cavendum, quam errorem in dubiis de jure Dei ad suæ legis observationem; neque rectè, ac prudenter iudicem humanum procedere dum eam tantum adhibet curam in vitando periculo lædendi jus alicujus hominis ad bonum aliquod temporale, quam adhibere Christianus debeat ex lege veræ prudentiæ, & charitatis in cavendo periculo violandi legem Dei, & Deum ipsum graviter offendendi. Id

Verò nemo opinor dicere non vereatur: & re verà prudenter dici non posse, constat ex dictis proximè, & clarius adhuc ex dicendis constabit.

70. Jam, si iudex prudenter, & honestè se gerit quoad intellectum, & voluntatem, dum causas sibi oblatas decedit juxtà opinionem, etiam minùs probabilem, nihil est, cur iudicio, ac voluntati ejusdem litigantes omnes nò possint, immò debeant, se libenter committere. Quis enim jure renuat se, & causas suas libenter subdere judici recti, ac prudentis iudicii, irreprehensibilisque voluntatis? Quove jure plus exigit homo ab homine, ne lædat jus ipsius ad bonum temporale, quàm exigit ab homine Deus, ne lædat jus ad amorem suum, & observantiam suarum legum? Hinc patet, judicem ita judicantem nihil habere cur sibi timeat, curve remorsus, ullos cōscientiæ patiatur ex notissimo illo synderesis principio, cum nihil faciat contra conscientiam suam, nihil contra æquitatis, atque prudentiæ leges, adeoque nihil prorsus, quod sibi ab alio iudice rationabiliter fieri nollit.

71. Tandem rogare juvat Probabilistas, utrum sit mens, & voluntas hominum in quibuscunque dubiis moralibus de jure ut aliquid restituatur sibi, vel quodvis sibi ab aliis bonum tribuatur ex justitia, ex fidelitate, ex charitate, aut alia quavis virtute; committere se, & causas suas aliorum hominum voluntati, & non potiùs recto iudicio? Rursus, an Dei mens, & voluntas sit causas suæ legis committere, nò voluntati hominum, si à iudicio interno dissentiat, sed iudicio potiùs ipsorum, vel se ipsos, vel alios dirigentium? Nemo profectò neget, tam homines, quàm Deum, intellectui, & iudicio aliorum hominum, non verò voluntati, si à iudicio interno dissentiat, velle causas suas committere.

72. Sed rogamus ulteriùs, utrum homines debeant juxtà communem hanc voluntatem aliorum homi-

num, & Dei ipsius, moralia sua dubia, & causas hujus generis resolvere, vel in ordine ad se, vel in ordine ad alios dirigendos? Et rursus, an prudenter, & irreprehensibiliter illas resolvant juxtà opinionem sibi minùs probabilem suæ libertati indulgentem contra probabiliorem faventem potiùs Dei, & aliorum hominum juri; an potiùs imprudenter, & cum justa querela, & aliorum, & Dei ipsius, nec sine propriæ conscientiæ remorsu?

73. Si primum dixerint Probabilistas, ut re ipsa dicunt juxtà principia sua: ergo & iudex prudenter, & irreprehensibiliter se gerit, dum in causis ad se delatis sententiam dicit juxtà opinionem, etiam minùs probabilem, de jure partis, nec aliud jure litigantes velle, aut exigere ab ipso possunt, quo namque fundamento conquerantur de homine in rebus temporalibus, & vilioribus, de quo similiter se gerente in rebus magni, ac summi momenti, nec homines, nec Deus jure conqueri possunt? Si verò secūdum elegerint, corrui Probabilismus: ergo non possunt hunc retinere, nisi retineant simul articulum damnatum circa licentiam iudicis in publica sententia ferenda.

§. III.

Ratio quarta similiter contra Probabilistas retorquetur.

74. **A**rguit quartò Terillus. Si judici judicare liceret secūdum quamlibet opinionem probabilem, etiam si minùs probabilis sit, malè consultum esset pauperibus, & miseris; quia pauperes, viduæ, pupilli, & universim miserales omnes, erit præstantius jus, & potiores rationes pro se haberent, frequentissimè caderent in iudicio, & soli potentes, ac divites, propinqui, vel amici iudicis, semper, aut fere semper, cæteris prævalerent: quia valdè difficile est, iudicem nolle sibi po-

potentes devincere, & amicis gratificari, neglecto ignoto, ac paupere, aut etiam aliquando inimico, & in viso homine, modò sibi id licitum foret. At nemo dicat, jus naturale, divinum etiam, & positivum, sufficienter non providisse pauperibus, & miseris litigantibus, aut reliquisse penes arbitrium judicis despicere jus certius ipsorum pro jure minùs certo plus apud se valentium gratià, aut potentià: ergo judex non habet hanc facultatem, nec aliter adimplet munus suum, quàm ferendo semper sententiam secundùm id, quod, omnibus pensatis, probabilius sibi videatur.

75. Confirmat hoc egregiè in posteriori Opere Terillus ipse ex Cella Dei, sive ex nostro Patre Elizabetho quia aliqui consultius fuisset, saltem pro miseris, & pauperibus, lites omnes sorte decidere, quàm instituire humana tribunalia: nam in primis vitarent molestias, & expensas necessariò faciendas in procuranda litis decisione: aliunde verò haberent spem victoriæ, saltem æqualem: cum tamen à judicibus nunquam, aut rarò, eandem expectare, prudenter possent.

76. At absurdum est dicere, formam judicii publici per se non expedire, sed noxiam potiùs esse miseris, & pauperibus, pro quibus maxime instituta est, ne à potentioribus violenter opprimantur; quod nemo sanæ mētis vertat in dubium. Ergo non est relictum arbitrio judicis judicare, si velit, etiam pro parte minùs probabili, sed ex munere suo debet ferre sententià secundùm propria merita causæ, & juxtà id, quod verius, seu verosimilius invenerit. Et quidem alioqui judices temporales panè domini forent, & arbitri bonorum Reipublicæ; non verò (quod ipsorum officium est) vindices injuriarum, & legitimi juriū assertores.

77. Confirmat iterùm: quoniam si judex secundùm partem minùs

probabilem definitam ferret sententià, apertè mentiretur, & injustè deciperet: nam externa sententià significaret determinatè, jus ejus partis, pro qua profertur, absolute, & inspectis omnibus, prevalere juri contrario; quæ locutio est apertè mendax, & repugnans judicio interno, cum judex partis adversæ rationes potiores, ac meliores existimet, ut constet ex hypothesi ipsa. Ita Terillus n. 16.

78. Caterùm procul à mente, ipsius Probabilismus fuisse videtur, dum argumenta hæc expendebat; cum tamen illa (ut amplius mireris) non alio consilio producat, quàm ut ipsum propugnet Probabilismum, eundemque totius Ecclesiæ (quod passim ille spondet, & jactat, sicut & plures Recentiores post ipsum multò minùs excusabiliter) communem esse doctrinam demonstrat. Veruntamen nihil esse re vera, quod evidentem falsitatem ipsius, & repugnantiam cum Ecclesiæ doctrina, efficacius possit convincere, & ex dictis facile constat, & ulterius exponitur in hunc modum.

79. Rogemus ergo nostros Probabilistas, an ex licentia illa, quam indulget hominibus moderni sui Probabilismi toties commendata benignitas, ut in omnibus dubiis de obligatione legis divinæ aliquid præcipientis, vel erga Deum ipsum, vel erga alios homines præstandum, rectè, ac prudenter judicent, & operentur secundùm partem, etiam minùs probabilem propriæ libertati faventem: an, inquam, ex licentia ista sequatur ingens aliquod periculum, ut in tribunali conscientiæ semper, aut ferè semper proferatur sententià contra jus Dei, & aliorum hominum, etiam præstantius, ac verosimilius? Item an sequatur id ipsum ex eo, quod à Theologis, Confessariis, aliisve conscientiarum directoribus, dubia ad ipsos delata similiter possint resolvi, licitè quidem, atque prudenter? Profectò non cre-

Terill. t. p.
de Regu.
mo. q. 20. n.
27. ex Elizabetho
sal. l. i. de
Recta doctr.
mo. q.
15. §. 2.

credimus fore, ut Recentiores negare audeant; quis enim neget, homines multò magis per se loquendo affici erga se ipsos, & erga propriam suam libertatem, quàm erga alios homines, etiam amicos, potentes, fidales, aut quovis alio vinculo sibi cò-junctos? Maximè (quod magnopere ad rem facit) quia in principiis benigni Probabilissimi non tantùm homo licitè potest, sed etiam debet semper, se, & alios homines, quorum dubia decidit, liberos absolute pronuntiare ab omni legis obligatione; nam existente qualibet opinione, etiam minùs probabili, libertati favente, evidenter jam novit, legem non obligare, adeoque semper debet, inspectis omnibus, contra illam dubium resolvere.

80. Jam iterùm rogamus Probabilistas, an hoc absurdum censeant, & an per licentiam ejusmodi satis consultum sit divinæ legi, & juri unius hominis adversus alterum? Sane, nisi voluerint abjicere simpliciter Probabilissimum, affirmare tenentur, & propugnare, hujusmodi licentiam, & sequelam ex ipsa resultantem, aut in eadem potius intimè imbibitam, nihil absurditatis præferre, neque quidquam per illam derogari, vel observantiæ legis divinæ, vel juri unius hominis adversus alterum: nam, qui moralia dubia resolvit, sive ad se, sive ad alios dirigendos, juxta opinionem, etiam minùs probabilem, propriæ libertati faventem, rectè, prudenter, & honestè se habet, cùm sequatur dictamen prudens de eo, quòd re ipsa non agat, nec contra legem Dei, nec contra jus alterius particulare. Ergo, nec Deus ipse, neque homo, quorum jus certius, aut probabilius deseritur, ac posthabetur, jure de illo conqueri possunt; nemo enim legitime accusaverit hominem prudentem, ac rectum, nimirum judicantem, & agentem secundùm leges rectè rationis. Hæc Recentiores pro sententia sua, & dicere debent, & dicunt.

81. Sed restat adhuc quæstio ab ipsis Recentioribus decidenda. Rogamus ergo tandem, ut dicant, quare judex, dum judicat juxta opinionem æquæ, aut minùs probabilem de jure unius partis adversus alteram, non possit se tueri similiter, & obruere querelas pauperum, quorum jus probabilius despicit?

82. At, inquis, non ne fieret, ut pauperes, aut semper, aut fere semper caderent causâ? Caderent procul dubio semper, aut fere semper. Et hoc absurdum esse negabimus? Immo longè absurdissimum esse censemus absolute còsideratum, & in principiis veræ Theologiæ. At in principiis Theologiæ benignæ absurdum reputari non debet. Quid enim absurdum videatur, si non absurdum, sed honestum est, ut in tribunali conscientiæ semper Deus, & homines causâ cadant, etiam si jus ipsorum sit probabilius, dummodò sit probabile jus libertatis? Hocine erit veræ prudentiæ opus, & illud repugnabit prudentiæ legibus? Unde est prudentia ista? Utrique desursum non est, nec descendens à Patre luminum.

83. Instant ex argumenti primæ confirmatione: igitur miseris, & pauperibus multò foret utilior talorum jactus, quàm judicis sententiæ, ad dirimendas lites; frequètiùs enim victores evaderent. Quis neget? At id nemo negabit esse absurdum. Nemo profecto non Probabilista. Sed enim neque ipsi Probabilistæ negant. Negare tamen debent, & à fortiori, ut ajunt, nisi negare velint Probabilissimum.

84. Quid enim? Non ne minùs propitia est in via Probabilistarum juri divinæ legis, & juri unius hominis adversus alterum, sententia propria cujusvis intellectus, & cujusvis directoris conscientiæ, quàm foret fors, aut quævis resolutio mere fortuita? Nemo jure inficiabitur. Certè pro jure pauperis quandoque, licet rarò, judex ferret sententiam:

pro

pro jure verò Dei, aut alterius hominis, etiam probabiliori, contrario libertati judicantis nunquam ille absolutam sententiam diceret, sed semper pro se ipso contra Deum, & alios; hæc enim est benignitas, & prudentia Probabilissimi: fors verò sæpè ipsi foret adversa, Deique, & aliorum hominum juri æqualiter saltem faveret.

85. At Recentiores absurdum id non sentent, sed honestati, ac prudentiæ consonum; cum tamen multò majus tribuat arbitrium homini supra divinas leges, & reliquorum hominum jura, quam tribuat judici licentia judicandi juxta opinionem, etiam minùs probabilem, supra bona Reipublicæ temporalia. Ergo nec possunt absurdum reputare, quòd fors foret pauperibus commodior pro suis litibus dirimendis, quam sit sententia publica judicis ex prædicta licentia judicantis.

86. Secunda verò confirmatio argumenti, quam iterum Terillus inculcat, non minùs, immò magis Probabilistas urget, ut §. 1. monstravimus. Sanè intellectus hominis non minùs, sed potius multò magis tenetur in dubiis circa licitum, vel illicitum, veritatem inquirere, & enuntiare, quam judex fori externi in causis, quas decedit per publicam sententiam. Vel ergo, dum decedit dubia moralia, sive ad se, sive ad alios dirigendos, juxta opinionem sibi minùs probabilem, sibi, Deo, & hominibus mentitur; vel non mentitur judex humanus, dum publicam profert sententiam juxta opinionem sibi minùs probabilem.

Sed quia nimium Terillus infistit huic rationi, quasi quæ suum benignum Probabilissimum valdè foveat, ac tueatur, operæ pretium sit magis adhuc illam evolvere, & quam sit importuna ad propositum ejus, immò quam sit adversa Probabilismo suo, paulò diligentius monstrare.

§. IV.

Urgetur efficacius contra Probabilistas eadem ratio, cui Terillus infistit, in primis ex doctrina Terilli ipsius, aperte sibi contradicentis.

87. **S**i judex, ait Terillus, sententiam ferret secundum opinionem minùs probabilem de jure Titii ad prædium, exempli gratia, mentiretur apertè contra justitiam, & in re gravi, adeoque occideret animam tuam juxta sententiam Dei, *Os autem, quod mentitur occidit animam.* At quare mentiretur? Quia per sententiam suam clarè significaret, rationes ostèdens jus Titii, præponderare in intellectu suo, & prædium esse ipsius, absolutè probare; quod tamen falsum esse, paret ex ipsa hypothèsi. Nihil in via veritatis verius. At in via Terilli nihil falsius.

88. Ecce judicem nostrum injustitiæ, & mendacii, à Terillo injustitiæ arcessitum, ex modernæ Theologiæ benignitate veracem, justum, rectum, prudentem, denique prorsus irreprehensibilem apud Deum, & homines facillè damus.

Et in primis, si velit pro suo libitu internè judicare, jus Titii prævalere in hypothèsi data, & prædium esse ejusdem re ipsa, adeò facillè potest, & physicè, & moraliter, & prudenter, & rectè, ut potest vel le loqui; quia secundum Terilli, & Recentiorum communio rem sententiam, quisque potest ex libera sua electione judicare rectè, ac prudenter esse absolutè verum re ipsa, quod minùs verosimile sibi apparet priori ad ipsum judicium, saltem si excessus pro parte opposita non sit manifestus, & evidens. En ergo judex in hac suppositione, quam potest ipse pro libitu facere, verus est, prudens, justus, & internè, & externè, adeoque irreprehensibilis apud Deum, & homines. Ut quid ergo Terillus adeò inhumaniter illum ac-

cusat, immemor suæ propriæ benignitatis?

89. Quid Terillus ad hæc? Obstupui fateor, cum apud ipsum legi, sequelam esse rectam, & quæ nihil præferat absurditatis; sic enim ipse docet expressè, cum objecisset sibi hoc idem argumentum ex Cella Dei.

Terill. l. p.
de Regu.
mo. q. 20. n.
27.

Coegit sine dubio Terillum vis consequentiæ sanè evidentis ad benignam suam sententiam. Sed coegit, non modò ad consequens absurdum, & evidenter falsum, verùm etiam ad aliam non minùs evidentem inconsequentiam ad ea, quæ nunc docet, & in eo loco docebat, de iudicis licentia ad iudicandum secundum opinionem minùs probabilem. Adeò est indeclinabilis sequela ex Probabilismo benigno articulus de iudice, jam damnatus, ut homo doctus, ac sagax, etiam cum datâ operâ eam à se repellere nititur, ne quoad speciem quidem, expedire se ab illa possit, sed quò studiosius quarit illam fugere, eò evidentius in eam relabatur.

90. Nam, si iudex rectè, ac prudenter iudicat juxta opinionem æquè, aut minùs probabilem, dummodò ipsi velit; non ex ratione aliqua de nò superveniente, sed ex mera electione sua, liberum assensum præbere (quod in arbitrio ipsius positum est), ut consequenter ad principia sua concedit, & affirmat Terillus: ergo verum est absolutè, iudicem posse licitè iudicare juxta opinionem, etiam minùs probabilem, quod asserbat opinio damnata.

91. Sanè Auctores illius non aliud intendebant, aut asserbant, quàm iudicem, pensatis utriusque partis rationibus, dummodò jus utrinque inveniret esse probabile, licitè posse ferre sententiam pro parte, cuius jus, etiam minùs probabile appareret, id est, levioribus fulcitum rationibus: & hoc est, quod difficile, immò longè absurdissimum, in opinione illa meritò visum est, &

propterea damnatum. Quod verò iudex pro libitu suo eidem parti præbeat assensum, non reddit jus ipsius melioris conditionis, neque ullam pro eo rationem, vel levissimam superaddit, adeoque nec evacuat, nec minuit ullo modo illius opinionis absurditatem, ut manifestè patet, vel ex rationibus, quibus ipse Terillus illâ impugnat. At totum hoc concedit ex principiis moderni Probabilismi sui: ergo concedit opinionem damnatam, ut sequelam legitimam, prorsusque inevitabilem ex eodem Probabilismo. Ecce consequentiam Terilli ad Probabilismi principia.

92. Sed vide nunc ejusdem haud minùs claram inconsequentiam ad ea, quæ nunc docet, & quibus convincenter planè demonstrat absolutam sequelæ absurditatem. Quid enim? Nunquid iudex, in cuius intellectu, discussâ causâ, præponderant momenta rationum pro jure Titii contra jus Caii, si velit nihilominus pro jure istius ex proprio, & mero libitu suo internam, & externam ferre sententiam, rectè, ac prudenter fungitur munere suo reddendi unicuique jus suum, non ex arbitrio suo, sed juxta propria merita causæ? Hic ne, non ex affectu, sed ex mera æquitate iudicat? Hic obvelatis oculis, quasi qui personas non videat, justitiæ gladium, & stateram fideliter versat, ac tenet? Ad ita iudicandum tantus ne requiritur iudicis delectus, tam eximia peritia, tanta morum integritas? Per hanc iudicii formam, an benè provisum esset pauperibus, & miseris, ut non frequenter in iudicio cadant; nec in arbitrio iudicis sit contra jus ipsorum præstantius favere amicis, aut potentioribus, eorumque gratiam captare? Hæcine judiciaria sententiâ fors non foret eisdem propitior, & utilior pro suis litibus dirimendis? Siccine demum iudices non forent rerum arbitri, & honorum Reipublicæ, sed legitimi jurium assertores?

93. Apparet enim verò clarissimè

mè, omnes istas rationes planè urgentissimas, quibus Terillus evidenter demonstrat opinionis damnatæ absudatam nimiam, & falsitatem, æquè procedere in hypothefi dicta, quæ judex parti minùs probabili ex mero suo libero arbitrio directum præstaret assensum, de quo nullus opinor, vel dubitabit. Quæ ergo consequentiâ Terillus judicem sic agentem absolvit, immò disertè docet, ac probat, honestè, & laudabiliter se gerere in exercitio muneris sui? Planè nullâ, sed sibi contradicentis nimis apertè. Cæterùm neque minùs necessariò, suppositis principiis Probabilismi, quæ ad hanc, & alias plurimas manifestas contradictiones, quas in decursu advertimus, & deinceps quoque notabimus, hominem inevitabiliter adigunt.

94. Habemus ergo ex ipsa confessione Terilli rectè, ac sapienter ratiocinantis ex principiis benigni Probabilismi sui, judicem modo dicto procedentem, id est, formantem conscientiam suam per liberum; ac directum assensum opinionis minùs probabilis, prudenter, & honestè se gerere. Aliundè verò habemus ex rationibus optimis, planèque convincentibus, quibus id Terillus demonstrat, & quibus mox accessit infallibilis Sedis Apostolica auctoritas, eundem judicem reum esse violatæ per scelus turpissimum justitiæ, & æquitatis naturalis, quam ex munere suo servare debet in publica sententia ferenda.

95. Ergo contra modernum Probabilismum licet nobis concludere, non aliunde, quam ex doctrina ipsorum Recentiorum, signatè verò ipsius Terilli, hoc syllogismo planè demonstrativo: Si quisquis utitur opinione minùs sibi probabili (antecedenter), & minùs tuta, cui directum præbeat assensum ex libera electione, prudenter, & honestè operatur, judex ferens sententiam juxta opinionem sibi antecedenter minùs probabilem, quam pro libitu suo veram

existimat, pariter, & eadem ratione, justè, prudenter, & honestè se gerit, At judex ita judicans, absolute loquendo, non prudenter, non justè, sed turpiter, iniquè, & imprudenter agit. Erga & ille, qui utitur opinione quacunquè, & minùs tuta, & sibi minùs probabili. Utraque syllogismi Præmissa est doctrina Terilli, ut vidimus, & quæ negari nequeat à reliquis Probabilistis: illatio verò concludit evidenter falsitatem moderni Probabilismi mille contradictionibus manifestis patronos suos passim implicantis.

§. V.

Nec minùs urget eadem ratio Recentiores illos, qui negant præfatam intellectus indifferentiam ad assentiendum parti minùs probabili.

96. **H**Aud plures illi sunt, nonnulli tamen, ex Probabilistis recentibus. Ii vero ad sustinendam opinionem suam benignam, totam suam spem constituunt in judicio reflexo, per quod operans nihil directè judicans de honestate intrinsecæ actionis, vel etiam actu judicans, ipsam esse inhonestam (juxta duplicem viam Reflexistarum, quam alibi jam exposuimus) reflectit supra alienam opinionem probabilem, ex qua tandem legitime sibi cõcludit ultimam conscientiæ dictamen absolute certum, & evidens de absoluta honestate actionis, illo syllogismo vulgari Probabilistis familiarissimo, *Qui sequitur opinionem probabilem, prudenter operatur, &c.* de quo sermonem toties habuimus, & habebimus adhuc in Operis decursu.

97. Syllogismum hunc Recentiorum, ipsiusque mirificam structuram affatim patefecimus, & quanta sit soliditas, & efficacia ejus, multipliciter alibi demonstravimus. Hic verò ex illo eodem judicem sententiam ferentem juxta opinionem, etiam minùs probabilem, ab Eccle-

Sup. li. re.
controv. 8.
per totam.

lia Catholica jam damnata, dam-
nari à Recentioribus jure non posse,
sed benignè absolvendum esse, de-
monstratu sit per quàm facile.

98. Cur enim judex iste discer-
ere non possit eodem modo, & con-
scientiam suam pacare per simile
judicium reflexum supra opinionem
illam probabilem? Quia debet (in-
quiunt Probabilistæ) veritatem in-
quirere, & enuntiare de jure Titii ad
prædium, exempli gratia, quod fa-
cere neutiquam potest, nisi per aper-
tum mendacium, si opinionem,
quam sequitur de tali jure, judicat
ipse minus probabilem. Bene.

99. Sed nunquid operans non
debet etiam diligenter inquirere ve-
ritatem de honestate intrinseca actio-
nis, & de ipsa sincerè, & coram
Deo absolutum ferre judicium, ante-
quam se determinet ad operandum?
Nunquid Doctor consultus, con-
scientiarum director, Confessarius,
diligenter non debent veritatem in-
quirere, & enuntiare de jure liberta-
tis adversus legem Dei, vel de jure
particulari unius hominis adversus
alterum? At hi homines, nec sibi,
nec Deo, nec hominibus mentiun-
tur, dum absolutè enuntiant hone-
statem actionis ex opinione aliena
sibi minus probabili, quia sequuntur
dictamen prudens, supra quod refle-
ctentes tutam, & rectam conscientiam
formant. Cur ergo judex per simile
artificium rectam conscientiam for-
mare non possit?

100. Reponunt ex Terillo, la-
tum esse discrimen: nam in foro con-
scientiæ, hoc ipso quod sequaris
quamlibet opinionem verè probabi-
lem de honestate directæ actionis,
certum est dari in Deo legem reflexam,
quæ actionem illam permit-
tat, aut approbet: quapropter verè
potes absolute judicio ipsius hone-
statem enuntiare. Judex verò non
habet simile fundamentum, atque
adeò non potest juxtà opinionem
illam minus probabilem absolutam
ferre sententiam, nisi per apertum

mendacium. O novum privilegium
indultum, non uni homini contra,
alterum hominem, sed omnibus ho-
minibus unice contra Deum per no-
vam, ac benignam Recentiorum
Theologiam! Vide, Lector, reflexam
legem istam per totam decimam
controversiam libri anterioris
fusse improbatam.

101. At id modò non agimus;
immò volumus etiam benigno hoc
privilegio uti. Sed cur miseris judi-
cibus tanto communi beneficio pri-
vabimus? Quare Deus per suam le-
gem reflexam non approbabit sen-
tentiam judicis haud minori pru-
dentia utentis? An non & iste sequi-
tur dictamen verè prudens, id est,
verè probabilem opinionem de jure
Titii ad prædium, cui prædium ip-
sum per sententiam adjudicat? Qua-
re ergo Deo non placet, si nos om-
nes certò placemus, dum opinionem
sequimur minus probabilem de no-
stræ propriæ libertatis jure adversus
legem ejus directam? Frustrà autem
hic denuò Recentiores principium
peterent per distinctionem probabi-
litate speculativæ, vel practicæ, de
qua vide præcedentem articulum
§. 2. per totum.

102. Reponunt iterum, discrimen
esse, quod nos in dubio de obli-
gatione legis habemus certum jus
adversus illam ex certa possessione
libertatis; jus verò ipsius legis incer-
tum est: unde rectè, ac prudenter
judicamus pro nostra libertate contra
legem, cum jus certum ubique
prudenter præferatur incerto. At ve-
rò in dubio de proprietate fundi Ti-
tius adversus Cajum non habet cer-
tum jus, ut supponimus, sed incer-
tum, immò minus probabile: qua-
re non nisi injustam, atque impru-
dentem pro Titio ferret judex sen-
tentiam, cum manifesta iniquitas,
& imprudentia sit jus minus certum
certiori præferre. Merito igitur sen-
tentia nostra Deo placet, & illam
per suam legem reflexam approbat;
secus autem sententiam judicis, ut

pote iniquam, & imprudentem. Nihil sanè ipseciosius: sed & nihil inanius.

103. Equidem certum nostrum hoc jus ex possessione nostræ libertatis adversus Deum, & legem ipsius, quàm sit aereum, ac purè imaginarium, latè jam demonstratum est. Hic verò Recentiores frustra ad illud appellant, ut se ipsos absolvant in causa ista, & judicem in simili, aut in eadem prorsus, condemnent. Utrique hæc sunt principia Probabilismi, ut cum principia verè non sint, sed confectaria ex ipso resultantia, (quod alibi adnotavimus, & ostendimus) eandem extensionem, ac latitudinem, vel ut aptius loquamur, eandem prorsus laxitatem præferant; unde easdem producant necessesse est, absurditates magnas, & falsitates.

104. Porro, quòd iudex ex eodem principio absolvi debeat à Recentioribus facile ostendi potest, sublata confusione, & equivocacione terminorum, quam eorū solutio involvit.

Pro quo nota, jus Titii contra Sempronium, de quo iudex sententiam profert, ineptè comparari cum jure libertatis, quod resultat ex principio reflexo Recentiorum de certa possessione libertatis humana in dubiis circa legem Dei, quasi videlicet ex illo jure Titii nullum aliud resultet in ipso, vel in iudice, jus reflexum, ac certum, sicut resultat juxta Recentiores in dubio morali de lege; hoc enim nos ex principiis ipsorum omninò falsum esse contendimus, & non supponi ab ipsis, sed probari deberet, alioqui manifestè principium petunt.

105. Dubium ergo directum de jure Titii conferri debet cum dubio directo de intrinseca honestate actionis, seu (quod eodem redit) de lege Dei actionem, vel approbante, vel prohibente, & videre, an ex hoc resultet jus in voluntate humana titulo possessionis libertatis ad ferendam sententiam absolutam, & ad agen-

dum contra ipsam legem; secus autem ex illo in Titio, vel in iudice, ad ferendam sententiam absolutam pro Titio ipso contra Sempronium?

106. Jam, quòd eodem titulo, immò & potiori, resultet jus ejusmodi in iudice, & in Titio, contra Sempronium ex eodem principio de possessione propriæ libertatis, si resultat in homine adversus legem Dei, ut affirmant Probabilistæ, suadet ex principiis ipsorum.

Equidem privilegium istius possessionis liberam præbet homini facultatem agendi (utique prudenter, ac licitè) quidquid certò non constet legē Dei prohiberi, aut saltem quidquid lege probabiliter non prohibetur; quia voluntas humana ex naturali sua conditione gaudet universali certo, ac indubitato suorum omnium actuum dominio, quo privari non debeat per legem dubiam; neque enim homo tenetur admittere incertas juris certi exceptiones. Nonne hæc est regula Recentiorum de possessione libertatis in dubiis, de cujus certitudine nolunt ut dubitemus?

107. Tum sic. Lex, quæ resistit juri Titii contra Sempronium, & quæ faver istius juri, non est certa, sed potius, quæ probabiliter vim nullam habeat: cur igitur & Titius, & ipse iudex, justè, ac prudenter, agere nō poterunt contra legem hujusmodi particularem, ex certa possessione libertatis agendi contra legem quamcunque dubiam? Sanè de Titio saltem certum omninò est in via Recentiorum, quòd verè possit; quia opinio, etiam minùs probabilis de jure proprio contra jus alterius, sufficit ad honestè operandum, saltem in foro interno conscientiae, ut communiter docent Recentiores: item, sufficiens est, ut Theologus consultus, aut Confessarius, Titium absolvat per suam sententiam ab omni obligatione restituendi, seu largiendi Sempronio rem litigiosam (supponimus, quod iste non præscripsit legitime, nec bona fide possider illam):

lam): ergo & poterit iudex per absolutam sententiam suam judicare pro Titio contra Sempronium; Cur enim quæso iudex sententiâ suâ protegere non possit coram hominibus jus illud ipsum, quod prudenter, & sanctè Theologus, Confessarius, & ratio ipsa protegunt coram Deo, & quidem prorsus infallibiliter?

108. Dices, obstar e jus contrarium Sempronii, quod est validius, quàm Titii jus, adeoque cogit iudicem absolute, ut pro ipso sententiam ferat, nisi velit iniquè, ac mendaciter agere.

109. At contra est: quia Sempronii jus (fundamentale scilicet, ac directum), etsi fortius sit Titii jure, incertum tamen absolute est: ergo non potest iudicem privare jure suo reflexo (quod certum est ex certa libertatis ipsius possessione) ad ferendam sententiam contra ipsum Sempronium: sicut Titium non privat, nec cogit ad cedendum juri suo; sicut item non privat Confessarium, vel Theologum, qui justè, atque prudenter ex eodem jure reflexo absolutam sententiam potest, quin immò debet, ferre pro Titio ipso contra Sempronium.

110. Instas: nunquid directum Sempronii jus non fundaret eodem, immò fortiori titulo, jus reflexum, ac certum, & in ipso Sempronio, & in iudice contra Titium? Quis neget? At hoc planè absurdissimum est: quis enim dicat, iudicem, in omni causa dubia, habere utrinque jus absolute certum adjudicandi utrilibet parti proprietatem ejusdem rei? Quid? Nonne causa hoc ipso redderetur utrinque dubia ex illo reflexo principio, cum utrinque daretur æquale jus? Foret igitur jus utriusque partis, & utrinque certum, & dubium in eodem sensu reflexo, quæ manifesta implicatio est.

111. Præterea utralibet sententia iudicis foret simul justa, & injusta, quippe quæ semper foret pro jure certo, adeoque ex præscripto

justitiæ, & pariter contra jus certum, quod manifesta injustitia est. Et his similia possent alia sexcenta monstra concludi. Non ergo in litigantibus, nec in iudice locum habere potest principium de possessione libertatis in dubiis, ad ferendam sententiam judicalem pro qualibet parte quæstionis, sed pars illa determinata, cujus jus prævalet, præferri semper debet.

112. Miror simplicitatem, & candorem animi tui, qui homini Probabilistæ, qualem modò nos agimus, hæc objicias. Sanè, quòd iudex habeat jus absolute certum ad ferendam sententiam, si voluerit, pro jure Titii, licet minùs probabili, & consequenter Titius ipse jus certum, ut pro ipso, si velit iudex sententiam ferat, evidens esse debet in via Probabilistarum; cùm enim iudici non suffragetur certa possessio libertatis suæ adversus legem Sempronio favèrem, quæ non certa, sed dubia, & probabiliter nulla est? Quòd verò simul eodem titulo certum quoque jus habeat, ut pro Sempronio sententiam ferat, si voluerit ipsi favere; id certè non absurdum, sed verissimum est; quippe quòd solum probet, jus utriusque partis directum esse verè incertum, ac dubium, quod proinde non possit iudicem cogere, sed unicè fundamentum præbere, ut ex reflexo, ac certo Recentiorum principio de possessione libertatis in dubio, liberè possit contra utrumlibet agere, & pro utrolibet sententiam ferre.

113. Præterea, duo jura contraria, quorum quodlibet certum sit circa ejusdem rei proprietatem, facile, & optimè inter se coherent ex reflexo principio Recentiorum. Nam in foro conscientiæ Titius habet jus certum contra Sempronium, & Sempronius similiter jus certum contra Titium, circa ejusdem rei proprietatem, & Confessarius, seu Theologus consultus ita potest, ac debet, pensatis omnibus, pronuntiare.

Nem.

114. Nempè, si uterque litigans ad Theologum benignum simul, vel seorsim accedat, poterit Theologus Titio dicere, *Tu rem, de qua contendis, licitè potes capere, aut retinere; & pariter Sempronio, Tu similiter potes rem vindicare tibi; & si aliter nequeas, poteris uti occulta compensatione*, ex alio nempè largo, ac novo privilegio à multis Recentioribus indulto utendi occulta compensatione ex opinione, etiam minùs probabili; quæ opinio insigniter reipublicæ noxia fructus moderni Probabilissimi est aliis, quos produxit, simillimus.

115. Ex his verò non sequitur, jus utriusque partis esse simul dubium, ac certum sub eadem ratione, & in eodem omninò sensu, neque sententiam Theologi, aut Confessarii, esse injustam simul, & justam, neque ullum aliud absurdum: ergo nec sequi debet ex jure utrinque certo, ut judex possit licitè absolutam ferre sententiam, vel pro Titio, vel pro Sempronio, utcunque magis sibi libuerit.

116. Hæc nobis absolutè vix nō somnia videntur; sed quæ inevitabiliter consequantur ex principiis reflexi Probabilissimi, juxta quæ jurè negari non potest, judicem posse rectè, ac prudenter, adeoque citra omne mendacium, proferre in data hypothesei absolutam sententiam, etiam pro Titio contra Sempronium, ut affatim ostensum relinquitur. Nam judex sic judicans non aliud enuntiaret, quàm fundum pertinere de jure ad Titium, quod verum est in præfatis principiis.

Concludamus ergo, rationem, cui nimium Terillus insistit, vel sententiam ejus benignam evidentis convincere falsitatis, vel nullam penitus vim habere adversus opinionem damnatam.

§. VI.

Retorquetur similiter quinta Terilli ratio.

117. **A** Rguit Terillus quintò. Nullus judex audebit palam fateri, se tulisse sententiam pro parte sibi minùs probabili contra partis adversæ probabilitatem majorem; hoc enim ipso totius reipublicæ odium contra se concitaret, & nemo, nisi foret amicus, judicari vellet ab eo. E' contra, si constaret, judicem aliquem in sententiis suis probabiliora semper sectari, hoc ipso laudem omnium in se, & communem amorem conciliaret. Ergo, quia naturaliter omnibus notum est, prius illud iniquum, ac turpe esse, posterius verò justum, atque laudabile.

118. Confirmatur: nam si constaret, judicem tulisse sententiam contra rationes, quas ipse crederet potiores esse, ac probabiliores, reus per talem sententiam damnatus justè appellaret ad superiorem, nec appellatio ista justè reprehendi posset, aut repelli tanquàm injusta: ergo quia iniqua sententia foret, alioquin appellatio non esset justa. Ita Terillus nu. 17. & 18. Hæc in principiis veræ Theologiæ omninò convincentia sunt; sed quæ modernum Probabilissimum haud minori efficacia destruant.

119. Enimverò, si quilibet fateri potest absque rubore ullo apud Deum, aut homines, se paratum esse ad agendum quidquid inhonestum, ac turpe, adeoque lege divina prohibitum, probabilius sibi apparuerit, modo appareat simul probabile non esse contra legem Dei: si nemo erubescere debet; quod cæteri omnes sciant, se nolle cuiquam solvere, aut restituere quandiu probabilis aliqua opinio ipsum à restituendo, aut solvendo deobliget, etiam si probabilius sibi videatur, quod restituere, aut solvere debeat, sub pænadam-

damnationis æternæ: si denique Confessarius, & Theologus omnia ejusmodi dubia similiter resolvere possunt, ac debent, quin propterea commune hominum odium, aut vituperium ullum, sed tandem potius, & amorem mereantur:

Si, inquam, homines in his omnibus rectè, justè, prudenter, & irreprehensibiliter se gerunt: si voluntatem, & legem Dei sincerè, ac diligenter quærunt, & docent: si satisfaciunt obligationi summæ non offendendi Deum, sed potius super omnia diligendi, neque lædendi proximum, sed amandi, sicut se ipsos: quid est, cur judex nequeat absque rubore ullo fateri, se tulisse sententiam contra opinionem probabiliorum; sed tamen amplectendo opinionem verè probabilem de jure illius, pro quo sententiam tulit? Cur non prudenter, & honestè agat? Cur non adimpleat munus sincerè, ac diligenter veritatem quærendi, atque sectandi? Cur denique totius Reipublicæ commune odium, aut vituperium, communemque detestationem mereatur? Nullus profectò judex prudens, & æquus, judicem istum Probabilistam, si Probabilistam absolvat, damnare præsumat: immò verò mirabitur sine dubio, quòd modernos Probabilistas ipsum præ aliis absolutè damnare, non pudeat.

120. Præterea reus ille sub prædicta forma damnatus, nunquam justè de judice conqueri posset, sed ipsum potius laudare deberet, quippe qui justè, & irreprehensibiliter munere suo functus probatur: sicut de homine similiter agente adversus legem Dei, & aliorum hominum jura de Doctore, de Theologo, de Confessario, similiter docente, consulente, absolvente, neque Deus, neque homines justè queruntur, sed laude potius eos dignos putare debent in via Probabilistarum.

121. Quod verò spectat ad appellationem à prædicta sententia judicis, utrumque clarè sequitur in via

Recentiorum, justam scilicet, & injustam esse. Justam quidem, quia reum nemo justè reprehendat, quòd jure suo utatur, appellans ad tribunal superius, ubi sententia ab inferiore lata, quanvis justa, & irreprehensibilis, justè nihilominus poterit, & irreprehensibiliter revocari, juxta opinionem utique probabiliorum, quæ liberè inferiori displicuit, & liberè fortasse superiori placebit. Injusta itidem foret appellatio; nam à sententia, quam justam agnoscit, nemo aliquando appellat non justè, ut est rationis lumine notum.

Nihil his omnibus absolute loquendo falsius, absurdiusve cogitari ab aliquo potest, nihil rationi magis, & æquitati naturali repugnans. Ceterum nihil magis Probabilismo consonans, adeoque nihil clarius ejusdem falsitatem convincens:

§. VII.

Argumentum denique sextum, quod ex utroque Jure Terillus elicit, ejusdem est rationis cum præcedentibus.

122. **A**rguit demum sextò Terillus ex jure positivo Canonico, & Civili: nam ex utroque liquidò constat, judicem semper judicare debere secundum, id quod, omnibus diligenter inspectis, probabilius sibi videatur. *Inspiciendum in obscuris quod est verosimilius, vel quod plerumque fieri consuevit: hæc est quadragesima quinta ex regulis Juris in 6. qua nihil clarius produci potest.*

123. Præterea, leg. *Ob cæm. ff. de Testibus*, dicitur, *Si testes omnes ejusdem honestatis, & estimationis sint, & negotii qualitas, ac judicis motus cum his concurrat, sequenda sunt omnia testimonia: si vero ex his quidam eorum aliud dixerint, licet impari numero, credendum est, quod nature negotii convenit, & quod inimicitie, & gratie suspicione caret.*

Con-

Confirmabitque iudex motum animi sui ex argumentis, & testimoniis, quæ & rei aptiora, & vero proximiora esse compererit. Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lux veritatis assistit. Hactenus textus legis prædictæ.

Ecce (subdit Terillus) iudex jubetur sequi, quod est vero proximius: hoc autem idem est, ac verisimilius, & probabilius. Lege Tiraquellum ad le. Si unquam C. de revocat. donat. ubi plurimas leges citat hoc idem probantes. Idem docet Menochius li. 1. de Præsumpt. q. 29. & 30. ubi ex jure civili clarè ostendit, præsumptionem minùs validam omninò tolli præsumptione validiore contraria. Itaque juxta leges, quod iudici minùs probabile apparet, apud ipsam tanquam nihil censi debet relatè ad id, quod probabilius esse cognoscitur.

Confirmatur ex le. Rem novam C. de Judiciis, ubi præscribitur iudicibus judicare cum veritate, juramento præstito: & §. Hodie, dicitur eos jurare, se facturos, quod eis iustus, & melius visum fuerit. At manifestum est, quod iustus, meliusque, tam eis, quam omnibus, videatur sequi rationes probabiliores, minùs probabilibus rejectis, quam in favorem partis minùs probabilis sententiam ferre. Ergo iudex ex officio, ex juramento, ex legum præscripto juxta sententiam probabiliorē tenetur judicare.

His accedit auctoritas S. Ambrosii Juris peritissimi serm. 20. in Psal. 119. Bonus iudex (inquit) nihil ex arbitrio suo facit, & domestica propositio voluntatis, sed juxta leges, & jura pronuntiat: statutus quoque juris obtemperat, non indulget propria voluntati. Nihil paratum, & meditatū domo desert, sed sicut audit, sic judicat, & sicut se habet negotii natura. Ergo boni iudicis munus est non flecti, nisi juxta rationes, & rei ipsius exigentiam: ergo tenetur sequi sententiam probabiliorē, quam si rejiciat, eo ipso operatur contra exigentiam

causæ, quæ meretur præferri, violat officium suum, perjurus reus est, interno suo iudicio contradicit, & mentitur. Hæc Terillus ad verbum usque ad nu. 22. quæ sic placuit latè referre, quia nihil potest efficacius produci contra modernum Probabilismum.

124. Quærimus ergo ab ipso Terillo, & ab aliis junioribus Probabilistis, an censeant, iudicis obligationem, quæ graviter obstringitur ad judicandum secundum opinionem probabiliorē, unicè fuisse indutam humano jure per regulas, & textus, quæ Terillus allegat, an potius esse omninò ab illo independentem, quæque ex naturæ jure necessariò descendat, ita ut jus positivum de re ista nihil novum præscribat, aut statuatur, sed solum intimet, ac distinctius proponat ipsum naturale præceptum?

125. Primum non possunt dicere, nisi, falsò, & manifestè sibi contradicendo; nam rationes productæ, quibus Terillus ipse, & Recentiores demonstrant falsitatem opinionis oppositæ jam damnatæ, independentes sunt à jure positivo, ut facillè constare potest ad illas breviter reflectendo.

Sanè, quòd iudex debeat sincere, ac diligenter veritatem inquirere, ut tribuat unicuique jus suum, non ex arbitrio proprio, aut affectione aliqua particulari, sed unicè ex rationis ductu, & secundum merita causæ; quòd litigantium omnium communi menti debeat se conformare; quòd pauperes, ac miseros non debeat in iudicio despiciere; nec favere pro libitu divitibus, aut potentioribus; quòd alioqui pro libitis dirimendis utilior foret miseris talorum jactus; quòd nullus iudex palam sine rubore fateri audeat, se tulisse sententiam secundum opinionem minùs probabilem; quòd nolit sic ab alio judicari &c. Omnes, inquam, istæ rationes non utique per accidens, aut ex aliqua tantum juris humani contingenti dispositione,

V u

sed

sed ex ipsa natura rei, per se, & independenter ab omni contingenti, ac positivo jure, evidenter ostendunt, iniquum esse, & contra proprium officium judicis, judicare pro libitu in favorem unius contra praestantius alterius jus, & contra majus rationis pondus.

125. Id Terillus non modò facile dabit, sed neque in dubium vocari patietur, cui nimirum sic certum visum est, ut dixerit item n. 9. *Lumine natura omnibus notum est ... quòd, qui rationes minùs validas validioribus praefert, à munere justitiae defleat.* Nec dissentient opinor ceteri Recentiores, qui ejusdem vestigiis insistant, eisdemque rationibus disputant adversùs illam opinionem damnatam.

127. Jam ergo, si dicatur (quod unicè dicendum superest), per se, & ex solo jure naturae, non licere iudicibus sententiam ferre secundum opinionem minùs probabilem, neque ullum jus positivum aliquid novum de re ista disponere, sed proponere tantum, & intimare naturalis justitiae legem, ut sui officii iudices admoñeat pro communi bono Reipublicae: hoc, inquam, Recentiores qui dixerint, ut dicere necessario debent, jam argumentum istud, quod petunt ex regulis, & textibus juris humani, nihil negotii facessit nobis, neque quidquam laboris superaddit, quippè quòd solum probat, & firmat consequentis justissimè ab Ecclesia damnati absurditatem maximam, & falsitatem, quam omnes jam agnoscunt, & propugnant.

Hinc verò nos concludimus legitimè similem falsitatem Antecedentis, id est, sententiae Probabilistarum; nam consequentiam esse prorsus inevitabilem, abundè jam ostendimus, & ex infra dicendis clariùs adhuc constabit.

§. VIII.

Pracluditur inanis evasio.

128. **A**T sit fortassis aliquis nimis Dialectici, nimisque Metaphysici ingenii vir, cui cum benigna sua sententia animo infederit, facilius adhuc sit, tolerabiliusque, negare Consequentis absurditatem, quam consequentiā ipsam ex eadem sententia inevitabilem.

Dicat ergo, rationibus à Terillo productis nihil verè convinci contra opinionem illam damnatam, attento solo jure naturae, proindeque damnandam nunquam fore, nisi obstitisset jus positivum, cui uni apertè contraria est. Id verò ostendet (& evidenter quidem contra suos Probabilistas); quia iudex ille per se loquendo rectè, prudenter, justè, & irreprehensibiliter ageret, quippe qui sequeretur dictamen prudens, & rectae rationi conforme. Neque rationabiliter dici potest, iudicem ex munere suo debere diligentius veritatem inquirere, majoremve adhibere conatum, ut tribuat unicuique jus suum, quam debeat homo ex lege charitatis quærere veritatem, & legem Dei, & curam adhibere, ne Deum ipsum, aut proximum, aliquando offendant. Inducetque in idipsum rationes omnes, quibus indeclinabilis haec consequentia hucusque à nobis demonstrata est. Iudex igitur iudicans secundum opinionem minùs probabilem, faceret rem absolutè malam, quia positivo jure interdictam; at non malam per se, & intrinsecè, neque jure naturae vetitam.

129. Ceterum, neque iste consequentissimus Probabilista, inconsequentiam, quam tantoperè horret, ex toto declinare potest.

130. Ratio autem est; quia ex benigna sententia Recentiorum non solum sequitur inevitabiliter consequens illud evidenter absurdum, quod devorat Recentior, ne consequen-

quentiam deferat, videlicet, quod iudex per se loquendo, & attento jure naturæ, rectè, ac prudenter agat, dum judicat juxta opinionem sibi minùs probabilem; verùm etiam haud minùs inevitabiliter sequitur consequens aliud falsum, & damnatum, quod nemo jam devorare potest, & idèd à Recentiore insequenter negari debet, nimirum, quod non tantum per se, sed etiam absolute loquendo, & attento omni jure, etiam positivo, & humano, iudex ille prudenter, ac justè agat, neque reprehendi ab aliquo possit.

131. Hæc autem absurdissima, & damnata sequela adeò sponte descendit ex eodem principio, ut mirum sit, si ab aliquo non videatur, statim atque oculos in rem istam intenderit. Nam, ut Recentior iste nobiscum rectè arguit contra Terillum suum, & alios Recentiores ipsius asseclas, idèd, supposità sententiâ benignâ, iudex in data hypothese rectè, ac prudenter agere censeri debet, quia longè absurdissimum est, & contra veræ prudentiæ leges, quod ex munere suo teneatur iudex diligentius cavere, ne proferat sententiam re ipsa falsam, & contra verum hominis jus, in ordine ad externa, & temporalia bona, quam homo quilibet cavere teneatur, ne faciat aliquid re ipsa turpe, & contra veram Dei voluntatem. At homo nullo jure tenetur eligere opinionem probabiliorē militantem pro lege, seu voluntate Dei, sed potest licitè contrariam amplecti, etiam si minùs probabilis sit: ergo, nec iudex debet lege saltem naturæ, eligere probabiliorē, sed licitè, ac prudenter, potest ferre sententiam juxta opinionem etiam minùs probabilem. Ita ille perquam rectissime.

132. Cæterum quis non videat, hoc eodem discursu manifestè convinci, quod nec humano aliquo, seu positivo jure, possit iudex censeri obstrictus ad probabiliora sectanda? Sanè nulla Respublica, vel potestas

humana potest rationabiliter, & honestè lege, juramento, vel pacto, obligare iudices suos ad majorem laborem, diligentiusve studium, ut in sententiis, quas prolaturi sunt de rebus momentaneis, ac temporali- bus nihil agant re ipsa contra verum jus alicujus, quàm Deus lege sua obliget omnes homines, ut in rebus gravissimis, & æternis non defle- ctant à via veritatis, nec quidquam faciant contra Deum ipsum, & contra veram ipsius legem. Quis hic repugnet, nisi totus desipiat?

133. An non absurdum foret, & iniquum pro rebus summis minimam, & pro minimis summam curam exigere? Planè non est possibilis perversio major. Deus verò non errat, neque mensura ipsius iniqua est, aut minùs exacta, sed rectitudo, & veritas ipsa. Iniqua igitur foret, & multò exactior, quàm oporteret, mensura, qua Respublica metiretur curam, & diligentiam suorum iudicum, si prohiberet ipsis in judican- do æquè, vel minùs probabilia sectari, quod Deus pro observanda lege sua, nec prohibet hominibus, nec prohibere potest juxta omnes Probabilistas. Quid enim verò? Nonne omnes ad unum contra sententiam nostram inclamare non cessant, quod onus importabile imponat, & legem Dei faciat observatu impossibilem? Quàm verò consequenter, quàm justè, vel ex proximè dictis facilè judi- cabis, & adhuc dabimus faciliùs judicandum.

134. Nunc concludamus, judi- cem, si jure naturali non obligatur ad probabiliora sectanda, nec posi- tivo aliquo, aut humano jure, obli- gari: ergo non modò per se loquen- do, & attento jure naturæ, sed etiam absolute, & omni jure inspecto, li- citè iudex judicare potest secundum opinionem minùs probabilem; quod tamen falsum, & absurdum est, proptereaque ab Ecclesia dānatum. Ecce quò ducat Recentior nostrum immoderatus benignitatis amor, ob

V u 2 quem

quem scilicet, veritate contempta, dum consequentiam maximè tenere cupit, nec veritatem tenet, nec consequentiam.

ARTICULUS V.

Reiecta demùm solutione vulgaris, qua frequentius utuntur Probabilistae, concluditur assumptum controversiae, & falsitas sententiae benignae.

135. **R**ationes à Terillo productae, quas sigillatim examinavimus, demonstrant nimis evidenter, ut vidimus, absurditatem maximam, & falsitatem opinionis de iudicis licentiâ ad iudicandum juxtâ opinionem aequè, vel etiam minùs probabilem: haud tamen evidentiùs re vera, quàm benignae sententiae falsitatem demonstrent: quin immò contra ipsam maiorem quamdam vim, & efficaciam habent, ut affatim à nobis ostensum est. Superest modò, ut examinemus (ne quid prætereat nos) solutionem vulgarem, seu disparitatis rationem, qua Recentiores passim utuntur, tantquam penitus convincenti, & ad quam nihil reponi possit, quippe quam iudicant per se notam.

§. I.

Vulgaris Recentiorum solutio, sive ratio disparitatis, nullius plane roboris, sed nimis potius absurda est.

136. **A**junt igitur Recentiores, opinionem minùs probabilem de jure Titii ad prædium ex. g., ideò relatè ad iudicem non esse probabilem practicè, seu (quod eòdem redit) propterea non sufficere, ut fundet prudens reflexum iudicium de honestate sententiae proferendae, quia si contingat esse re ipsa falsam, sententia lata secundùm ipsam infert re vera damnum Sempronio, quem prædio suo spoliat: nec bona fides iudicis impedire po-

test hoc damnum. Atqui iudex ex proprio suo munere tenetur precavere, quantum possit, periculum ejusmodi damni: ergo non potest licite opinionem amplecti, ex qua verosimilius, seu probabilius sit, quòd prædictum damnum sequatur.

137. Hinc patet, inquit, evidens disparitas ad operatè ex opinione suae libertati favente, & simul aequè, aut minùs probabili: nam, etiamsi contingat, falsam esse re ipsa, atque adeò per illam violari legem Dei, violatio tamen ista est purè materialis, nec damnum ullum re vera infert, quod operans præcavere teneatur (in hypothesi scilicet, sub qua agit): quia *Dens est incapax omnis damni, & solum dehonoriari potest per offensam: omnis autem offensa per bonam fidem operantis rationabiliter constitutam, manifestè vitatur*, inquit Terillus nu. 53. ubi hoc discrimen assignat.

138. Vulgaris hæc disparitas, ut levissimè dixerò, omnium est ineptissima (immò, & quid ampliùs esse mox constabit): adeò tamen arrisit Recentioribus, ut pro hac, & similibus de confessione Sacramentorum, de medico, de bello, & aliis perabsurdis sequelis amovendis à sua benigna sententia, nullam aliam inveneris, maximè apud Summistas.

139. In primis ergo disparitas nimis restricta est, videlicet ad praxim earum opinionum minùs, aut aequè tantùm probabiliùm, quæ negant legem aliquid præcipientem in honorem, aut cultum solius Dei; neque potest extendi ad alias opiniones respicientes materiam aliarum legum, quæ nos erga proximi m. ordinant, ut de se est manifestum, & palàm fateretur Terillus, qui ibidem notam istam (satis, prout jacet, absurdam, immò & in terminis implicatorem) ad marginem apponit, *Bona fides relatè ad Deum sufficit, sed non relatè ad proximum*. Non igitur uti licebit opinione minùs probabili in materia justitiæ, fidelitatis, chari-

ta-

ratis fraternæ, & universim alicujus virtutis, quæ aliquid præscribat relatè ad alterum. Nimiùm ergo restringitur benignitas moderni Probabilissimi, nimiumque manet impar benignitati Probabilistarum.

140. Præterea, quisque ex lege charitatis tenetur sibi primò consilium, & cavere periculum damni proprii diligentius, aut saltem non minus diligenter, quam periculum damni alterius; quod puto non negabunt Probabilistæ: opinio autem probabilis minus tuta, si sit re ipsa falsa, ei, qui operatur secundum illam, infert damnum haud modicum, quod bona fides impedire non valet; tum quia est error actualis ingenerans habitualement errorem, tum quia operatio ex illa procedens generat etiam in voluntate habitum vitiosum, & pravam, per se inclinantem in objectum turpe. Nemo verò minoris faciet damnum ejusmodi, quam damnum temporale, sex, aut octo argenteorum, cujus periculum proximo imminet.

141. Quid ni verò? An ne magis fieri debet malè se habere in rebus extrinsecis, quibus utitur homo ad vitam animalem, quam habet cum bellis communem; nihili verò malè se habere in potentiis spiritalibus, per quarum rectas operationes non solum in immensum supereminet cæteris animantibus, verum etiam contendere semper debet ad vitam immortalē, atque beatam? Nunquid, ait Augustinus, *Tibi malè est, qui malam habes villam: & illi benè est, qui malam habet animam?* Quis dicat? Planè, si quis ita censeret, non satis se rationalem probaret. Ergo quisque tenetur ex lege charitatis erga se ipsum hujus damni periculum diligenter cavere: ergo nunquam amplecti licitè potest opinionem, ex qua verosimilius sit, quod sequatur. En igitur ex ipsa Recentiorum doctrina; ex qua volebant ipsi deducere disparitatem, concluditur illicitus universaliter, & in

omni materia usus cujuslibet opinionis, & minus tutæ, & simul minus operanti probabilis. Actum est ergo de benigna sententia, idque ex doctrina ipsa, qua Theologi benigni ad ipsam sustinendam utuntur.

142. Sed quid est opus multis refellere Recentiorum disparitatem, quæ sanè mirabilis Theologia est, & mirificè congruens magno, & arcano, sententiæ benignæ *mysterio*? Sufficiat illam oculis non caligantibus ferri, & attentè contemplandam objicere.

Opinio, inquiunt, minus probabilis de jure Titii ad prædium, vel majoratum, nequit habere relatè ad judicem practicam probabilitatem, seu (quod in idem recidit) nequit judex prudenter illà uti: Petrus verò prudenter uti potest opinione minus probabilide honestate actionis, quam eligit. Quare? Discrimen evidens est: quia, si opinionem illam contingat esse falsam, re verà inferitur Sempro-nio damnum, quod bona fides judicis non impedit, & cujus periculum ipse ex proprio suo munere tenetur diligenter cavere: non satis verò diligenter cavet, si voluntariè eligat opinionē, ex qua verosimilius damnum illud sequatur. At verò ex Petri actione, si opinio, quam amplectitur, re verà falsa sit, nullum inferitur damnum alicui, quia *Deus est incapax omnis damni*. Bene. Sed nonne sequitur divinæ legis realis violatio? Sequitur: sed istius violationis periculum, nō debet Petrus diligenter cavere. At hoc (liceat dicere) nunquid non est hæresis, & blasphemia? Procul dubio: sed quæ, nisi simpliciter sustineatur, tota simul, & semel, Recentiorum disparitas ita dispareret, ut neque species ejus appareat.

143. Patet hoc evidenter sponte sua. Si Petrus debeat etiam diligenter cavere illius violationis periculum, nequit prudenter uti opinione, ex qua violatio illa verosimilius sit quod sequatur; sicut judex non potest similem opinionem amplecti,

eti, quia damni temporalis periculum diligenter debet cavere. At ex illa opinione minus probabili de honestate intrinseca actionis verosimilius est, quod legis violatio sequatur: ergo non potest Petrus ea opinione prudenter uti: ergo, si debeat diligenter cavere periculum illius violationis, nulla est omnino Recentiorum disparitas: ergo ut disparitas nulla non sit, sustinendum est necessarium, quod Petrus diligenter non debeat periculum illud cavere. Hoc autem sine magno errore dici non potest.

144. Dicis, prædictam legis violationem non esse, nisi purè materialem, & quæ Petro nullatenus imputetur. Sed hoc est nimis gratis, nimisque absurdè principium petere.

Dic oro te, ut violatio sit purè materialis, & non imputabilis Petro, debet ne iste diligenter cavere, ne talis violatio sequatur? Vide, quid optes, si quid potes optare. Si neges, ecce hæresis, ecce blasphemia. Si affirmes, ecce nulla disparitas. Nam, dum Petrus utitur illa opinione minus probabili, non cavit diligenter, ne violatio sequatur; sicut nec iudex caveret diligenter, ne sequatur damnum Sempronio: ergo violatio illa purè materialis non est, sed formalis, & Petro verè imputanda, haud aliter quàm iudici similiter agenti imputaretur Sempronii damnum. Ergo, vel uterque, vel neuter, rectè, ac prudenter utitur opinione minus probabili, adeoque, vel utrumque, vel neutrum excusat bona fides, si opinionem, quam sequitur, contingat esse falsam.

145. At iudex, neque rectè, neque prudenter agit, neque bona fide excusatur, quò minus damnum ipsi imputetur: ergo nec Petrus agit prudenter, nec bona fides ipsum excusat à legis violatione sibi imputabili. Vel è converso id ipsum: atqui Petrum excusat bona fides, neque violatio legis secuta, est ipsi voluntaria, aut imputabilis: ergo & iudicem pa-

riter bona fides excusat, neque potest damnum, quod sequitur, ipsi moraliter imputari,

§. II.

*Præcluditur evasio longè
absurdissima.*

146. **U**Num omnino hinc Probabilis restat dicendum. Nimirum, etsi Petrus teneatur diligenter cavere violationem legis divinæ, quod juxta fidem negari non potest: at non teneri ad tantam diligentiam, ut fugiat huius violationis periculum, quantam iudex tenetur adhibere ut præcaveat periculum illius damni, quod ex sententia sua sequetur, si fortè falsam esse contingat; neque enim lex prudentiæ eandem omnibus diligentiam præscribit in munere suo adimplendo. Hinc fit, ut nulla in Petro imprudentia sit agere id, ex quo violatio legis verosimilius sit quod sequatur, dummodo verosimile pariter, & probabile sit oppositum: maxima verò iudicis imprudentia sit, si quid agat, ex quo verosimilius sit quod sequatur re ipsa Sempronio damnum, nec liberetur ab imprudentia, ex eo quod oppositum sit etiam verosimile, atque probabile.

147. Uno verbo: imprudentia, nulla est, sed laudabile potius, & honestum non vitare periculum verosimilius violandi legem Dei; si nullum aliud malum imminet, & probabilem opinionem, de eo quod non violes, sequaris: est verò nimia, & maxima imprudentia non cavere periculum verosimilius inferendi proximo damnum, per judicariam saltem sententiam, neque, ab hac imprudentia excusat opinio probabilis. Hoc est, quod continet sub terminis vulgaribus solutio, seu disparitas Recentiorum, si vel speciem habeat disparitatis, aut si voces eorum quidquam significant.

148. Caterùm quid absurdius, quid

quid horribilius doctrinâ istâ, ob-
jicere nos possumus Probabilismo?
Quorsum hic scholasticis argumen-
tis? Quorum syllogismis agamus?
Liceat nobis defungi loco isto ap-
pellando judicium, non Theologo-
rum, non Catholicorum, non sapien-
tium, sed hominum quorumcunque;
etiam barbarorum, siquidem lege
ulla naturæ, & lumine rationis
utantur.

149. Ita ne, vera prudentia est
minoris facere Numinis volūtatem,
quàm temporale proximi nocumen-
tum? Majorem diligentiam exigere,
ne quam homo patiat in rebus ca-
ducis jacturam, quàm ne offendatur
summa majestas per violationem le-
gis ipsius? Hæc est prudentia filio-
rum lucis? Hæcine recta est regula
honestatis moralis? Quis docuit ho-
mines prudentiam istam? Quis hanc
instituit agendi regulam? Nonne, &
rationis, & fidei lumine notissimum
omnibus est, voluntatem, & legem
Dei nostri omnibus debere præferri,
& omnia potius mala sustinenda, &
optanda esse, quàm ut ei, vel levissi-
mè, repugnemus?

150. Age, rogemus puerum
septennem, qui prima fidei rudi-
menta didicerit, quantum debeamus
Deum, & sanctissimam ejus volun-
tatem diligere? Respondebit, debere
diligere à nobis super omnia bona
creata, hoc est, ex totis nostris visce-
ribus, ex toto corde, & ex tota men-
te. Rogemus ultrà, quis Deum ita
diligat? Respondebit statim: is, qui
paratus est omnia bona potius amit-
tere, & pati, ut omnia mala sibi, aut
aliis hominibus obveniant, quàm
quidquam agere, vel admittere con-
tra voluntatem divinam. Nonne hic
est Christianorum catechismus, què
omnes tenentur addiscere, ubi se-
primùm Christianos agnoverint?
Immò veritas ista, ne ab ipsis qui-
dem Ethnicis, quantumvis barbaris,
ignoratur; est enim lex naturæ, de
qua Hieronymus, *Tunc* (inquit) *ve-
nit, & præcipit, quando incipit intel-*

ligentia, simul scilicet omnibus illuc
crescit cum primis ipsis luminis na-
turalis humanæ rationis crepusculis.

151. Conferamus ad hanc Fidei
Catholicæ veritatem benignam mo-
dò Recentiorum Theologiam. Si ex
tua actione, inquiunt, periculum im-
mineat violandi legem, & volunta-
tem Dei, ita ut sit æquè, aut magis
verosimile, quòd re ipsa violabis, ni-
hil est, quin immò rectè, sanctè, ac
prudenter agis, modò simul proba-
bile, sive verosimile sit, quòd illam
non violabis re ipsa. Cæterum, si ex
sententia à judice ferenda periculum
simile immineat inferendi Sempro-
nio dampnum, ejusmodi sententiam
judicem ferre scelus est, & impru-
dentia maxima. Nonne hæc est, Re-
centiores, Theologia vestra? Non-
ergo miremini, si Dominicis verbis
urgeamus vos, *Quid enim majus est,*
aurum, aut templum, quod sanctificat
aurum? Bonum temporale Sempro-
nii, an Auctor, & Creator bonorum
omnium? Et hæc Theologia moralis
est, quam tantâ confidentiâ, & ja-
ctantiâ plures moderni Probabilistæ
docent, ut passim illam dicere non
vereantur doctrinam Ecclesiæ Ca-
tholicæ.

152. Est igitur per se plusquàm
evidenter absurdum, quòd violatio-
nem divinæ legis minoris facere ali-
quando debeamus, quàm jacturam,
seu privationem boni cujuslibet
temporalis, quæ ex nostra actione
proximo immineat, ita ut magis stri-
ctam, magisque exactam regulam
agendi pro ista, quàm pro illa vitan-
da necessariò sequi teneamur. Quis
hoc negare audebit, nisi qui terram
cælo, & temporalia æternis præfe-
renda putaverit? *Si curris pro hac vi-
ta centum millia, quot millia debes*
currere pro vita æterna? arguebat Au-
gustinus edoctus ab Apostolo, illo
argumento suo divino iniquam re-
rum nostram æstimationem redar-
guente, *Et illi quidem ut corruptibi-*
lem coronam accipiant: nos autem in-
corruptam.

Math. 23.

Aug. serm.
37. li. 50.

r. ad Co-
rinth. 9.

Pro-

Hierony.
epist. 115. ad
Algal. 98.
Math. 23.

153. Profectò nulla unquam gens, aut Respublica adeò stolidæ, ac barbara inventa est, aut inveniri aliquando potest; ut pro rebus vilioribus, pro ferro, plumbo, stanno, pomis, aceto, sale, aliisque levioris momenti appendendis, vel mensurandis, pondera minutissima, exactissimasque mensuras: pro rebus verò amplioribus, pro argento, auro, balsamo, aut aliis pretiosioribus, minùs exacta, vel publicè institueret, vel privatim ab aliquo instituta approbaret, aut toleraret. Et nos pro temporalibus, ac vilissimis rebus, proque taxanda diligentia, & cura in vitandis periculis de ipsarum amissione, strictiorem mensuram, exactiorem mensuram, exactioremque regulam instituemus: pro rebus verò æternis, & inestimabilibus, pro salute nostrarum animarum, pro observatione divinarum legum, quæ summum ipsum bonum consequi possumus, ac debemus, mensuram multò minùs exactam, regulamque laxiorem consignare non pudeat?

154. Non ne homines, quandoquidem se ipsos Deo suo præferre, non verentur, rebus saltem caducis, ac inanibus suis, se ipsos non postponere deceret? Nolles pro rebus tuis quibuscunque, quæ corpori tuo deserviunt, ponderantis, aut mensurandis, pondus, sive mensuram, adhiberi non justam, sed quæ verosimiliùs deflecteret ab æquo: non equidem pro auro, non pro argento, non pro frumento, non pro vino tuo: postremò non pro pomis, aut leguminibus. Minùs verò, si sapias, velle debes pro mensurandis rebus animæ tuæ. *Rogo te* (ait Augustinus) *prepone vitam tuam caligæ tuæ.*

Aug. ferm.
de Verb.
Domi. c. 12.

155. Hæc qui seorsim legeret à præcedentibus, miraretur, non dubito, & obstupesceret. Quorsum enim hæc seriò produci possunt in controversia tanti momenti? Sed huc nos ducit, Lector, ut videre facile potes, benigna Recentiorum Theologia, & vulgare discrimen,

quod assignat confidentissimè, & nobis liceat agere secundum opinionem æquè, aut minùs probabilem, & minùs tutam, si nullum aliud imminet periculum, quàm transgressionis legis divinæ: id verò nunquam liceat humano iudici, quia ex sententia, quam profert, semper imminet proximo damni temporalis periculum.

156. At ineptiar nunc aliquis hinc etiam appellando legem reflexam, vulgare jam Recentiorum latibulum. Sed ineptias ejusmodi, nec possumus finire, nec curare debemus. Nemo certè, qui terminos intelligat, & cursum teneat disputationis, adeò importunè poterit ineptire: qui verò non tenuerit, quantum voluit, ineptiat.

§. III.

Innuitur tandem quedam nostri argumenti, sive instantia, sive retorsio, peropportuna offerens occasionem firmandi ulterius totam hujus controversia doctrinam, & modernum Probabilismum multipliciter redarguendi.

157. **D**icet quis: non ne omnes fateri debent, periculum imminens proximo alicujus damni patiendi, sufficere aliquando, ne possimus licitè uti opinione directà minùs tuta, etiam multò probabiliori, quam tamen licitè possemus amplecti in alia quacunque materia, ubi similis damni periculum non immineret? Quis id negare potest? Audebimus ne dicere, licere cuiquam uti opinione probabili tantummodò, de valore alicujus Sacramenti, qua tamen, etiam juxta nostra principia, liceret uti in alia materia? Profectò assertio ista est articulus primus ab Innocentio XI, damnatus. Immo Auctores illius, antequàm damneretur, in assertionem suam id maximè cavebant, ne ex prædictæ opinionis usu immineret proximo damnum.

Præ-

158. Præterea, quanvis damnum, cuius periculum imminet proximo, sit purè temporale, nemo dicere potest, eandem prorsus rationem esse quoad usum opinionis probabilis, ac si nullum immineat damni periculum. Quid alioqui? Audebimus concedere, licitum esse medico, ubi salus ægroti periclitatur, uti opinione tantum probabili de sanitate medicamenti, perinde ac reliquis uti licet in alia quacunque materia? Et eadem est ratio secundum communio-rem sensum Doctorum, dum agitur de bello inferendo, & in aliis eventibus similibus. Evidens ergo est, & à nobis etiam fatendum, non unam, & eandem universalem regulam esse tradendam pro praxi opinionum moralium, ubi damni periculum proximo imminet, ac ubi solum imminet periculum transgrediendi divinam legem. Quid igitur arguimus, & exclamamus contra vulgarem istam disparitatem, quam ex hoc ipso petunt, & per quam nostrum argumentum solvunt Recentiores Probabilistæ?

159. Haud præterierat nos apparens hæc argumenti nostri, sive instantia, sive retorsio. Animus autem erat pro controversiæ hujus complemento difficultatem istam expedire per corollaria quædam breviora, ex tradita doctrina faciliè deducenda. Sed rem attentius considerantes, operæ prætium duximus locum istum paulò diligentius tractare per totam proximam controversiam; est enim haud exigui momenti, & elucidatione dignissimus, quæque, ut ingenuè fatear, nemo ex Auctoribus sententiæ nostræ satis diligenter excoluit. Immo verò videntur, nescio qua religiosa formidine, atque meticulosâ reverentiâ, difficultatem, ejus subterfugisse; cum tamen argumentum, immò argumenta plura suppeditet efficacissima contra modernum Probabilismum, quibus præterea maximè illustratur nostræ sententiæ veritas, & constantia doctri-

næ, cunctaque à nobis hucusque dicta validissimè roborantur. Tantum abest, ut possit Recentioribus suffragari.

160. Interim verò constat, prætentam Recentiorum disparitatem, nullius prorsus esse momenti; nam, quidquid sit de difficultate, quam modò exponendam aggredimur, tota doctrina istius articuli irrefragabilis omnino est. Præterquamquod ex ipsa Recentiorum doctrina, unde disparitatem petere contendebant, usus cujuslibet opinionis æquè, aut minus probabilis, & minus tutæ, manifestè convincitur illicitus universaliter, & in omni materia, ut demonstratum est §. 1. Tandem, quod per instantiam nobis oppositam nimia, & intolerabilis absurditas prædictæ Recentiorum disparitatis, quâ adnotavimus, & evicimus, non modò neutiquam evacuetur, aut ulla ratione excusetur, sed multò potiùs clariùs, ac distinctiùs appareat, ad finem controversiæ sequentis luculenter invenies demonstratum.

161. Licet ergo nobis concludere ex doctrina totius controversiæ, benignam Recentiorum sententiam, ut cunque illam velint exponere, nimis evidenter pugnare cum memorato Decreto Pontificio, quo damnatur articulus secundus de facultate judicis ad judicandum juxta opinionem, etiam minus probabilem: ex quo evidenter tandem convincitur benignæ ipsius sententiæ falsitas.

162. Hic terminanda controversia erat, nec videbatur curare decere leviusculas quasdam instantias, aut retorsiones nostri argumenti, quas producit novissimè, seu potiùs repetit, quidam Probabilista recentissimus. Sed ne has quidem præmittere volumus, sed illas etiam dictis annectere, postquam de Auctore ipso, & novo ipsius Opere nunc erumpente, pauca non omittenda dixerimus.

ARTICULUS VI.

Premissa compendiaria notitia, & nostro de recenti Libro iudicio, ipsius argumenta, & instantia contra præcedens argumentum nostrum, proponuntur, ac refutantur.

Preambula notitia ad præsentem articulum.

163. **P**rodit, dum hæc scribimus, in lucem novellus quidam fatus novi Probabilissimi, id est liber cuiusdam Probabilistæ, qui titulum præfert minimè sibi convenientem, nimirum Lydius lapis Recentis Antiprobabilissimi.

Si apud sapientes tantum, atque cordatos viros, res ageretur, sanè, nec libri, nec Auctoris ipsius meminissim. Verùm quia liber iste incredibili confidentiâ, tot, tamque ingentes fabulas, & acerbas passim calumnias, quasi notoriæ veritates essent, contra sententiam nostram, spargit, & contra ipsius propugnatores, ut possit non mediocriter simplicioribus, atque ineruditis imponere, si ignaros illos, & incautos præoccupet, antequam huius Recentioris instantias, retorsiones, & solutiones ad argumentum nostrum nuper expensum, & ad ea, quæ Auctores nostræ sententiæ ex hoc loco depromunt, proferamus, operæ pretium nobis visum est de libro ipso pauca præfari, quæ si Lector ipsius falsa deprehenderit, sponte volumus impostores audire.

§. I.

Judicium de libro præfato cum compendaria ejusdem notitia.

164. **L**ibenter ante omnia fate-mur, Auctorem libri virum esse peracris, satis acuti, & valdè felicitis ingenii, nisi nimium infelix versaret argumentum. Utinam vo-

luntas ipsius sic expedita, & libera, esset à vehementi, ac immoderato suarum opinionum amore, quem liber totus facile ostendit: non ita facile, ac frequenter erraret, non sic alios contemneret, non demum crederet, se solum esse hominem, & secum mortituram sapientiam. Eruditione præterea pollet, & minimè vulgari eloquentiâ, stylo satis nitido, ac compto, & facilitate dicendi.

165. Quod ad librum spectat; genium quidem fortasse sapit Auctoris; sed ab ingenio ejus usque adeò descendit; ut vix credere possem ipsius opus esse, nisi ab stylo suo nimis ipse se proderet. Nam quis sibi facile persuaderet, hominem eruditum, ac doctum, dum controversiam suscipit tanti momenti diligentissime examinandam, & adversam sibi sententiam minutissime conterendam, ut spondet, adeò superficialiter, & leviter acturum, ut primos terminos controversiæ non transeat; sed supposita conclusione sua, & principiis, ac terminis vulgaribus apud recentes suos Probabilistas de lege Terilli reflexa, de distinctione opinionis probabilis practicæ, vel speculative, de ultimo iudicio reflexo, & practico conscientiæ distamine, difficultatem potissimam, aut unicam, de directâ conscientiæ regula, quæ est totius ædificii basis, cui cætera omnia innituntur, directè, & ex professo non tangat.

166. Opponit sibi quædam argumenta nostra contra prædictam regulam directam, quam designat Probabilissimus: sed confidenter omnia dissolvit, per suas illas vulgares reflexiones, quas nusquam probat, sed ubique supponit tanquam certas, & evidentes; quasi nimirum argumenta nostra evidenter non demonstrarent, aereas illas esse, & nullo solido fundamento subnixas. Quid prodest magnæ statuæ caput aureum effingere, & parùm, aut nihil curare, ne pedibus constet fictilibus? Huc huc Recentior suum lapidem vertat,

Ex Job 12.

rat, & totam comminuet statuat.

167. Præterea in toto libro vix ullam vidi, objectionem, instantiam, impugnationem, solutionemve ultimam, & cui Recentior tandem acquiescat, quam nostræ sententiæ Doctores passim non solvant, atque redarguant: redargutiones tamen, & impugnationes ipsorum alto silentio præmit plerumque, & quasi rotam vicisset causam, gloriosissime exultat; quod est mirabile disputandi genus. Legat saltem, qui voler, opus egregium, & copiosissimum doctissimi P. Palanci sacra Minimorum familia, quem ab excelsio ingenio, exquisita sapientia, nec minùs ab insigni modestia, atque pietate, omnes prudentes meritò laudant, quemque indignissime tractat Recentior; & nihil in istius Opusculo, nihil, inquam, prorsus inveniet, quod in magno illo Opere apprimè solido, atque nervoso, sepè non sit contritum, atque dissectum.

168. Huic arti similis alia est, quam in toto libro notavi. Nempè, si quid inveniat in libris nostrorum Auctorum, quod minùs cautè dictum, minùsve exactè digestum sit statim illud arripit, & in sensum pessimum trahit, quanvis facile posset, ac deberet, ex constanti, & obvia doctrina, eorundemque Auctorum mente satis alibi manifesta, benignè intelligi, & explicari citra omnem insequentiam; neque enim omnia ubique iteranda, aut exactè exponenda sunt cum molesto, & plusquam inutili nauseantis Lectoris tædio. Nec ea solùm, quæ ad rem præsentem faciunt (quod excusari faciliùs posset), verùm etiam extranea quæque, & alienissima eorundem asserta, quæ fortè in aliis materiis tradunt, non rarò accusat, & prolixè sæpè insectatur. Adeò est insolita, ac immoderata hujus Recentioris aviditas nostros Doctores suggillandi, ac pungendi. Id verò apud cordatos non solùm minùs urbana, sed puerilis videatur intemperantia.

169. Jam verò de fabellis, vulgaritatibus, & gloriosissimis magniloquiis, quæ per totum suum librum ubertim Recentior accumulât de antiquitate, plausu, auctoritate, sanitate, ac pietate suæ sententiæ, de nostræ novitate, origine, singularitate, intolerabilique rigore, nec non (quod passim ad nauseam repetit) de nimia æstimatione proprii judicii, quam producit sententiâ nostra, ingenuè fatear, quid in me sim expertus. Initio quidem ista non nihil mihi stomachum moverunt; sed brevi ad se ratione redeunte, indignationem pudor de me ipso, pudorem verò risus excepit.

170. De cætero, cùm librum accuratè totum perlegerim, nihil in eo reperire potui (sit pro excusatione infelicitas argumenti) præter inanes quasdam argutiunculas, & apparentes ratiocinationes artificiosè quidem, & acutè ad vulgus decipiendum dispositas; sed fallacis, sophismatibus, cavillationibus, & hallucinationibus plenas: adeò ut non semel miratus sim, quòd saltem ex benigni Probabilissimi sui armamentario magno, nempè ex utroque Terilli Opere (ex quo Recentior iste, sicut & alii, pænè transcribit) non aliquid deprompserit minùs inane, & ad speciem saltem solidius; multò enim speciosiora, & apparentiora argumenta in ipso Terillo inveniuntur, quàm quæ novus hic scriptor producit.

171. Mirùm præterea est, quàm turpiter labatur frequentissime in rebus, etiam vulgariter notis, iis, qui mediocri saltem studio rebus moralibus impenderunt. Passim enim res certas falsissimas appellat, dubias, ac controversas, certissimas, ac manifestissimas; quin & notoriè falsa sæpè tanquam certissima, & indubitata supponit. In Auctoribus item referendis, & exponendis vix credi posset quantum hallucinetur, quàmque parùm fideliter se gerat. Totus profectò liber pluribus argu-

mentis ostendit passionis impetu abreptum ipsius auctore parum mature considerasse, quanta sit huius materie gravitas, quam diligens studium, quam seriam considerationem, quam sincerum amorem veritatis unius, quam denique sedatum animum, ac tranquillam mentem deponat.

172. Haud pauca insuper animadverti in hoc libro asserta non tantum evidenter falsa, & absurda sed & ab omni sana Theologia nimis procul exorbitantia, & animadversione dignissima, quæ suis propriis locis adnotare non omitemus. Nam cælestem obedientiæ virtutem, quæ totius Ecclesiæ, totiusque disciplinæ Christianæ, spiritus, & vitæ est, certaque (post divinam fidem) ad veritatem, & honestatem via secundum Dei, & Sanctorum ejus certam, ac frequentem doctrinam, prope modum extinguit, ac perimit, immo simpliciter perimit, ac extinguit, atque ad humanam quandam inventionem, & ceremoniam merè politicam, immo verò ad scandalum, & necessariam occasionem errandi, redigere tandem videtur, quin & aperte redigit omnino.

173. Denique inter privatum, nullaque præcipiendi potestate fungentem, & Superiorem legitimum, ut talem, hoc unum constituit discrimen, quod iste, secus ille, possit me obstringere, etiam in dubio de rei honestate, quam præcipit, ut rem præceptam opere compleam. Ceterum affirmat non semel, & rotundè tandem pronuntiat (ne quædam argumenta nimis fallacia, & aperte sophistica, quæ produxerat, cogeretur demùm contemnere), quod directio obedientiæ propria, præceptumque Superioris, ut talis, nullam mihi rationem per se ipsam, nullum omnino fundamentum præbeat in casu dubio, ut prudenter mihi persuadeam, rem, quam Superior præcipit, esse re vera in se ipsa honestam, & non contrariam voluntati divinæ. Sed de

hac assertione (quam Terillus etiam docuerat) incunctanter asserere nihil verebor, non esse tolerabilem in Theologia, quod suo in loco facile ostendam.

174. Tandem (ut alia omitram suis locis notanda) ignorantia peccata ita sæpius exponit, atque confundit, ut illa plene, ac planè de medio tollat, ut latè, & accuratè palàm faciemus. Et hic est ubi maxime Recentior errat, & plurimos (proh dolor!) perniciosè facit errare, quod vix sine lacrymis dicimus. Utique, si ignorantia peccata, quæ Sancti omnes maxime semper timuerunt, verè Recentior iste agnosceret, atque paveret, non sic auderet in rebus tantis, intrepidè pronunciare, non sic in propriis suis judiciis immodicè sibi placeret.

§. II.

Acerbitas styli nimis intemperans.

175. Jam, quod ad libri huius, styli (ut levissimè dixerim) acerbitatem, intemperantiam, nimiumque tumorem spectat, pudet me illius, vel meminisse; & tamen causa veritatis, quam agimus, cogit nos, etiam loqui de illo. Id verò generaliter testari sincerissimè liceat, nullum me, quantum memini, aliquando legisse, vel vidisse, librum ullius Auctoris Catholici adversus alios viros Catholicos, qui acriori utatur stylo.

176. Porro, ut præteream, quod Auctores nostros passim Jansenianis annumeret, aut aliis apud omnes de Jansenismo multum suspectis, quibus, ut inventoribus, ac præcipuis propugnatoribus, sententiâ nostram ubique tribuit; quod, licet nimis atrox calumnia sit, cum tamen multam ineruditionem, vulgaremque ignorantiam supponat, risui cum aliis similibus fabellis deputari potius oportet: ut hoc, inquam, præteream, Doctores, qui propugnant sen-

sententiam nostram (quales, & quantos suo loco patebit, nec ignotum est in Ecclesia), jam generatim omnes, jam speciatim aliquos, quorum nomina exprimit, & superstitibus adhuc sunt, passim appellat *miserè, vel miserrimè hallucinatos, viuentes non humano, sed ferino, ac frenidenti stylo, ignorantes, valdè imprudentes, debachantes pueriliter, vertigine laborantes, iudicio suo nimium tribuentes, nimisque de se ipsis præsumentes, audaces, garrientes, latrantes, Reformatores, tristes legislatores, paradoxos, miserè, aut voluntariè cecutientes, truncantes infideliter, ac de industria testimonia Auctorum, quos referunt: unde de cunctis generatim affirmat, cautissimè legendos esse, nec credendos, donec Auctorum scripta propriis oculis legantur*. Avertimus hinc calamum non nisi rubrum atramentum reddentem. Tu, Lector, vide loca ad marginè notata, ubi hæc, & alia multa, etiam graviora reperies.

177. Sed quæso te, ne legere, prætermittas *admonitionem* (ut ipse appellat), & conclusionem totius Operis, ubi producit verba D. Bernardi ferm. 3. de Resurrect. quibus homines leprâ proprii iudicii, propriæque voluntatis infectos, adeò aculeato, ac pungenti stylo suggillat, & exagitat mellissimus Doctor (generaliter quidem, ut oportebat, & neminem omninò designans per specialem aliquam notam), ut vix auderet quis in aliquem, aut aliquos designatos hæreticos obstinatissimos, ac perniciosissimos ejusmodi verba, proferre.

178. Et his conceptis verbis paternè, ac salutariter alloquitur, & admonet, pro conclusione totius Operis, hic Recentior gravissimus, & ab eo morbo alienissimus, Auctores, qui propugnant nostram sententiam, quorum plures, ut diximus, hodie superstitibus, & ubique sapientiâ, ac pietate suâ notissimos, nec parùm in Ecclesia Dei eminentes, propriis suis

nominibus expresserat. Et quasi per decursum totius Operis nec dum factis eos vexasset, sigillatim deinde, & ex professo, novis, ac longis animadversionibus in singulos eorum, in vectus fuerat nimis ardentè, & intemperanter. Vide saltem, si placeat, verba, quæ profert in prælaudatum P. Palancum initio peculiaris animadversionis in ipsum, & seriò apud te cogita, an auderes talia proferre in aliquem nebulonem.

179. Quod autem urbanè subjungit, nolle se absolutè affirmare, Antiprobabilistas, de quibus loquitur, vitiis adeò pestiferis, ac horrendis, infectos esse, (*licet vix, inquit, me continere possim, quin eos hac lepra consilii proprii, aut infectos credam, aut certè pertimescam*) prodesset sibi ad dissimulandam, vel tegendam utcunque contumeliam, si cum fatuis, aut pueris ratione vix utentibus loqueretur. Id verò apud cordatos injuriam non evacuat, sed auget porius; tum quia contemnit illos, quibus fucum, ut pueris facturum se arbitratur, tum quia ostendit aperitè, ipsum etiam puduisse talia effutire, prætulisse tamen pudori libidinem, maledicendi.

180. Caterùm est magnopere notandum (quippe notatione dignissimum) quod hic idem Recentior nihil in Opere vehementiùs accusat, nihil ardentius carpit, de nullo frequentiùs conqueritur, quàm de nimia Nostrorum styli acerbitate, & specialiter, quòd censere, aut notare, de improbabilitate præsumpserint aliquas opiniones satis communes inter suos Probabilistas.

181. Non negamus omninò, neque laudamus, quod aliqui neoterici Antiprobabilistæ in Probabilissimum modernum, & quandoque in ipsius propugnatores, ardentius sint in vecti, quàm expediret. Sed, omis- sis pro nunc multis haud levibus excusationibus, quæ non parùm diminuant culpam ipsorum, præsertim facta comparatione ad Probabilistas

mo-

Totum
Opus con-
tinetur pa-
g. 256.
in quarto.
Fere autem
100 impen-
dit his pec-
uliaribus
animadver-
sionibus,
scilicet a
pag. 167.
usque ad fi-
nem pro-
prium Ope-
ris.

In ipsa
Operis in-
troductione
multa inve-
nies acerbè,
& invidio-
se dicta.
Deinde to-
tum Opus
numeris cõ-
tinuatis di-
stinctum
est. Vide
saltem se-
quentes
770. 7479.
83. 86. 153.
181. 201.
208. 209.
219. 222.
226. 230.
263. 269.
278. 280.
297. 301.
315. 316.
332. 397.
à nu. 443.
usque ad fi-
nem.

modernos, qui non minùs hìc peccant (ne quid plus dixero), neque similiter possunt excusari: his, inquam, prætermisiss, certum est, Antiprobabilistas Recentiores plerumque non in Auctores ipsos, sed in eorum opiniones irasci, etsi aliquando, ut diximus, & in hoc ipso modum excedant, indeque in ipsos earum Auctores, quasi indirectè, & per resulantiam, vehementiores etiam incurrant.

182. Sed aliud est, dum aliquis zelo Christiano insequitur errorem, quem odit, & quem perniciosum existimat, non nihil lædere personam errantis, quam Christianè debet diligere, ut medicus, dum morbum unice insequitur, quandoque graviùs vexat ægrotum, quàm postulare morbi curatio: aliud autem, & multò inexcusabiliùs appetere à consilio, & directè, personas ipsas, etiam vità non functas, coràmque, ac quasi in facie contumeliis laceßere, ut laceßit, & appetit ultra modum, queribundus iste Recentior. Nonne Apostolum habet, contra se nimis duram, timendamque sententiam dicentem, *Inexcusabilis es, o homo omnis, qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas?* Quid verò, si non eadem, sed & multò pejora?

Ad Roma.
2.

183. At opiniones sæpè multorum, atque doctorum Probabilistarum Antiprobabilistæ notare, & duriùs impetere solent. Hic totus dolor Recentiorum est, quidquid aliud dolere frustra prætexant: nam *ubi morbus est, ibi & dolor*, ut fert medicorum pæremia. Sed de latente hoc morbo sanè gravissimo, de ipsius causâ, effectibus, medicina, latius mox nobis dicendum est. Interim verò, ut constet, quàm sit & in hoc genere laceßedi inexcusabilis Auctor lydii lapidis, placet ex multis ejus duo tantùm loca producere, quibus de nostra, & suæ adversa sententiâ, in controversia ista pugnaçissima, to-

tiusque Theologiæ momentosissima, benignè ipse censet, & loquitur.

184. Ergo in admonitione, & conclusione operis, postquam sententiæ suæ benignæ tumentibus, ac plenè buccinis plaussit, ita concludit. *Si enim ita est, quis sententiam benignam suo calculo firmare prudenter renuet? Quis à castris tot, & talium Catholicissimorum virorum ad Lovanienses de Jansenismo multum suspectos, sine maxima nota velit transire?* Itaque, hoc Recentiore iudice, nemo Probabilissimo Recentiorum dissentiri prudenter potest: nemo ab illo discedere sine maxima nota, & quin, hoc ipso à castris Catholicissimorum virorum transeat ad Lovanienses, ipsosque vix Catholicos, ut ait Recentior, (nos etenim haud ita de Lovaniensibus indiscretè loquimur) quasi non alios habeat sententiâ moderata patronos. Hic est humanus, & pacatus stylus urbanissimi Recentioris, justissimè proinde passim querentis *de ferino*, ac *frudenti* nostrorum Doctorum stylo.

Lyd. Lxx.
m. 445.

185. At fortè in Oratoria, atque Rhetorica peroratione licuit paulò liberiùs habenas eloquentiæ laxare. Nimia certè videtur, & plusquàm nimia Christiani, & humanissimi Oratoris, etiam in perorando, obloquendi licentia. Liceat verò, si placeat, Recentiori Oratoriè, ac Rhetoricè peroranti sic eloquentiæ suæ laxare habenas.

186. Cæterùm audi ipsum intra metas ipsius disputationis terminis decretoriis, pressisque differentem. Videlicet, ubi sui reflexi, ultimique conscientiæ dictaminis absolutam, propugnat certitudinem, opponit sibi ex P. Muniçsa, qui nondum tunc excesserat è vivis, aut saltem excessisse, nec dum scire poterat Recentior, & quem sapientiâ, ac pietate celebrem, Aragoniæque Provinciale Parmæ in Italia, dum Romam petit ad nostram generalem Congregationem, non sine magno sui desiderio obeuntem, frequentius,

ac

Lyd. Lap.
sect. 23. H.
230.

ac liberius Recentior ipse per totum suum lapidosum Opusculum immodicis convitiis lacescit, ultra quam aliquis facile credat: opponit, inquam, sibi: *Instat* (Munieffa); nos, qui jam sumus plures (hæc non Munieffa verba, sed Recentioris sunt) negamus, quod dictamen fundatum supra opinionem probabilem cognitam (in sensu Recentioris scilicet) certum esse possit, immò & quod sit verum: ergo ad summum erit probabile.

187. Ad objectionem sic à se propositam respondet continenter his verbis: *Respondeo* (inquit) *nos parum curare de hominibus, qui audent contra Magistros Ecclesie, per integrum saltem seculum, immò & per anteriora omnia, ut plenum fecimus. Deinde vos dicitis, requiri dictamen ita firmum, ut quidquid in oppositum insurgat, prudenter despiciatur, ut scrupulus inanis: hæc autem apud nos est certitudo, nec aliam postulamus: nihil enim curamus de hominibus requiruntibus ex una parte iudicium certum, & ex alia falsissimè dicentibus, illud iudicium solum esse opinativum. Nostrium ergo iudicium ultimum certum non potest deijci à sua certitudine per vestras ratiunculas, quas videmus inanes. Sic ille modestissimè, & humanissimè, censer, & loquitur de sententia nostra (quæ vero illa, satis constat ex dictis, & ex dicendis clariùs adhuc constabit), quam non modò probabilem dicere non dignatur, vel sua laxa probabilitate, cum qua coheret, falsam, & esse, & apparere; sed appellat audaciam contra Ecclesie Magistros (idest, contra Probabilistas), de qua, & Auctoribus eam docentibus ex ratiunculis tantum inanibus, nihil omninò curandum sit.*

188. Absit, ut nos ab isto novo Magistro Ecclesie hanc styli modestiam, & humanitatem discamus. Absit, ut ipsi vicem rependere velimus. Immo nolumus illum aliâ pænâ mulctare, quam simplici suorum dictorum narratione, & sincerâ no-

titiâ, atque iudicio de toto suo Opusculo glorioso, quod extra mentem suam videndo, ipsum saltem fortassè non delectabit.

189. Quas verò contra nostram Societatem, quasi per speciem blandiendi, ingentes calumnias spargit, maximè in ipsa Operis introductione, & prima sectione, cujus præsertim numerus septimus supra modum est invidiosus, ac injuriosus, & ipsi Societati, & gravissimis ejus Scriptoribus, quos maximè revereri debuerat: calumnias, inquam, istas non omittimus (neque enim licet nobis), sed transmittimus in locum opportunum, ac proprium, ubi de his non obviter dicturi sumus.

§. III.

Reflexio ad Libri Auctorem, nec non ad Censores ejusdem.

190. **D** Enique pro dictorum corronide hanc unam reflexionem nolim, Lector, omittas. Scilicet hoc tantum, tamque præcelsum Opus, in quo Auctor ipsius dat Urbi, & Orbi jura vivendi, asserit Regnum Probabilissimi, ipsumque decadentem statuit; (velut, sententiam Magistrorum Ecclesie), sapientes quosque dirigit, & emendat in controversia (ob nimiam contentionem, artificia, pugnacesque conatus Probabilistarum recentium) totius Theologiae gravissima, intricatissima, profundissima, latissima, & universalissima, in cujus nempe resolutione vertitur generalis regula morum; ac demum multos sibi adversantes Doctores non mediocriter graves, atque sapientes, qui pietate, doctrina, scriptis, meritis, fama, dignitate, haud parum etiam hodie, eminent in Ecclesia Dei, quique sacram doctrinam per multos annos in celebrioribus Orbis academiis disputando, ac docendo, consenuerunt, tam audacter objurgat, tamque severè mulctat, ac corripit.

Hoc

191. Hoc nempe tantum Opus prodit in lucem mundi (dictu mirabile!) sub nomine cuiusdam adolescentis, optimi quidem, magni, præcellentisque ingenii, de quo tempore suo maturo, & opportuno nihil non magnum expectari posset; sed qui vix suam adolescentiam egressus, quique Theologiam, nusquam hætenus docuerit, repente prodit Magister Ecclesiæ, id est, recentis Doctor Probabilissimi, quem pro ætate sua, studiis, professione, vix summis ipsis labris delibasse, mundus credebatur. Certe properantes, & præcoces arborum fructus rescari Dominus jubet, & comedi penitus, prohibet. Sic sunt aliqui (ajebat Bernardus), quorum fructus, quia nimis properè, minus prosperè oriuntur.

Levit. 19.

Bernard.
serm. d.
S. Benedict

192. Et ego quidem, dum video juvenem, ferè tyronem in militia Theologica, tantâ jactantiâ provocantem ad pugnam strenuum illum, ac veteranum Ducem toto Christiano orbe notissimum, cujus Opus egregium, ac solidissimum de recto usu opinionum moralium, incredibili plausu Europæ totius exceptum, communi calculo sapientium probatum, duodeciesque intra annum recusum, se libro suo singulariter petere Recentior iste palam proficitur, facile eventum ipsi, non prosperum præfagio, nec me contineo, quin Hieronymi verbis amice, atque salubriter ipsum admoneam: Certè nec ætate, nec scientia, nec totius orbis testimonia major illo es. Si ætatem queris, juvenis ad senem scribes: si scientiam, non sic eruditus ad doctum; licet te fautores tui disertiores Demosthene, acutiorem Chrysippo, sapientiores Platone contendant, & tibi ipsi fortè persuaserint.

Hieron. ad
versus erro.
Ioan.
Hierosol.
pag. mihi
55.

193. Verum quid de censura libri hujus egregii, (quæ parum abfuit, ut librum ipsum latitudine superaret, immodicas laudes ipsius, idemque libri argumentum promovens) luce planè, ac prælo dignissimâ, quæ seorsim etiam à libro vulgata est ce-

lebritatis causa? Brevi dicam compendio. Libro per omnia similis est; nullam opinor Censor laudem hac majorem optabit. Sed neque nos tribuere debemus. Ad argumenta verò sanè urgentissima, quæ contrariam sententiam congerit grandi sonantium verborum strepitu, nec sine magno styli labore, respondere quidquam haud possumus. Nos porò in nostro Opere alterius generis argumentis utimur. Augustinianum illud iterasse sufficiat: *Desinant talibus agere, ut quemadmodum ille ait, separatis nugis locorum communium, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione confingat.*

Aug. li. de
utilit. cred.
c. 1.

194. Laude item non modica dignus est alter etiam libri encomiastes: meâ tamen sententiâ majorem mereretur, si librum nec laudasset, neque probasset. Ille igitur, ne in causa Recentiorum communi, officio suo deesse videretur, præter encomia libri multò plura, & grandiora, paucis, & cultis verbis expressa, suum quoque suppeditat argumentum pro benigno Probabilismo non sanè facili solutione donandum. Quidni verò? Concludit ex sacra pagina (ex illis nempe verbis *cunctus populus videbat voces*), legis obligationem ut subditos obstringat, instar lucis esse debere, quæ oculis ipsis hauriatur. Nonnè tibi videtur satis ampla benignitas? Illam Probabilismus benignissimus profectò non excessit; quin nec æquavit.

Exo. 20.

195. Hic est in summa liber iste novissimus sincerè, atque fideliter representatus, & per hoc ipsum solum plusquam abundanter rejectus; quem audio nihilominus à quibusdam probari, & laudibus etiam efferi: sed à quibusdam tantum Probabilistis, qui se totos cæco quodam affectus impetu Probabilismo suo devoverunt, ut nihil unquam legere, vel audire pro contraria sententiâ velint (hoc ipsi sponte etiam, & glorianter farentur, & profitentur). Hos verò in causa ista iudices recusamus, quos

quos ipsa in primis veritas recusat, & accusat, & aliquando etiam districte judicabit.

§. IV.

Predicti Auctoris instantia, & objectiones.

Instat ille primò, & retorquet præcedens argumentum. Judex in foro interno, nimirum Confessarius, licetè potest judicare, & absolvere secundum opinionem sibi minus probabilem, dummodò probabilis sit, ut docuit (inquit) tota antiquitas, & omnes modo, etiam consentiente Munieſſa, contra paucos alios: immò potest, fatente insigni quodam Antiprobabilista, si opinio poenitentis sit multorum gravius Doctorum, quamvis Confessario videatur minus probabilis; tunc enim potest judicium suum deponere, & conformari illorum judicio. Et tamen hinc non licet arguere ad judicem externi fori, qui nimirum non judicat de licito, aut illicito litigantium, sed speculative duntaxat de jure uniuscujusque ad rem, de qua contendunt. Est ergo fallax argumentum nostrum, & a nobis etiam solvendum.

196. Secundò: judex in casu æqualis probabilitatis adhuc potest ferre sententiam, vel dividendo rem, si sit dividua, vel causam aliter decidendo. At Theologus in æquè probabilibus non deberet judicare, ut ex Bonaventura contendit Munieſſa. Est ergo discrimen.

197. Tertiò: judex non potest, adhuc per Superioris sui præceptum, vel mutare judicium, vel judicare contra probabiliorem opinionem. At per nos, accedente Superioris præcepto, subditus potest mutare suum judicium, & agere contra opinionem, quæ sibi probabilior videbatur antecederet ad præceptum: ergo absque dubio latet discrimen à nobis etiam necessario querendum.

198. Si dixeris ex P. Munieſſa,

judicem etiam posse propter Prælati sui auctoritatem, atque rationes, & mutare judicium, & judicare, contra quod probabilius antecederet sibi videbatur: *Contra* (ait Author Lydii Lapidis): nam, ut demonstravi supra, præceptum Superioris non est ratio, ut subditus judicet de re secundum prædicta intrinseca, & speculative; sed practice de re hic, & nunc. Id est, solum est ratio, ut faciamus honestè id, quod nobis præcipitur, sive sit in se honestum, sive inhonestum: non verò, ut esse honestum re verà, & coram Deo, ulla ratione nobis persuadeamus. Et hæc est magna obedientiæ virtus, quam Author hic generaliter docet, quamque demonstratam relinquit, & ex qua facilè, ut passim ipse jactat, sententiam nostram impugnat, & expugnat. Verum de hac mirabili Theologia ipsius non nihil supra innuimus, & dicemus ubertim suo in loco.

199. His autem instantiunculis præmissis, duas deinde adhibet ad nostrum argumentum, vel solutiones, vel disparitates. Primam ex illa vulgari doctrina, & distinctione opinionis probabilis practice, vel speculative. Nimirum judex in eventu proposito non habet ullam opinionem probabilem, nisi purè speculative, qua possit uti ad ferendam sententiam; quia nulla est opinio probabilis, quæ affirmet, ipsum licetè posse judicare pro jure æquè, vel minus sibi probabili. At nos (inquit) asserimus, posse unumquemque licetè operari, quando habet opinionem certò probabilem de licito operationis: ergo, quòd illicitum sit judici judicare secundum sententiam speculative minus probabilem, & nihil resolvendo circa licitum, non probat contra casum nostrum, in quo datur opinio de licito. Hæc Lapidarius, & nihil ultra de prima ista disparitate.

200. Secundam verò petit ex eo, quòd judex simul cum munere ipso suscipit specialem obligationem judicandi ex rigore legum, & sine

Y y

per-

Lyd. Lap.
nu. 269.

personarum acceptione, ut constat ex Jure civili, ubi dicitur, iudices debere etiam juramentum præstare faciendi, *secundum quod eis visum fuerit justius, & melius*. At nihil speciale invenitur, quod obstringat cæteros homines ad non agendum, id, quod sciunt ab aliis prudenter approbari, tanquam honestum, etiam si sibi oppositum probabilius videatur: ergo non licet argumentum ducere, à iudice ad cæteros homines: sicut non liceret arguere ab eo, qui per votum liberè se obligasset ad sequendam ubique, vel in casu particulari opinionem tutiorem, sive probabilior, ad reliquos, qui similem obligationem non suscepissent.

201. Opponit autem sibi, iudicem quoque scire, alios Doctores prudenter negare id, quod sibi videtur probabilius de jure partium: & tamen non propterea potest se conformare eorum opinioni contra propriam: ergo nec poterunt cæteri homines agere contra propriam ex aliena opinione. Ad hanc superfluum replicam, quæ nihil addit supra ea, quæ dixerat, nihil etiam novum respondet, sed negata illatione, repetit eandem doctrinam de obligatione speciali iudicis, & distinctione probabilitatis practicæ, vel speculativæ.

Hæ sunt disparitates, & solutiones nostri argumenti, ultra quas nihil addit, & quibus tandem confideter acquiescit novus hic Magister. Ipsum vide, si placet à nu. 266. ad 274.

202. Quod, si me roges, cur illis referendis supervacaneè tempus insumpsero, cum easdem & latius ex Terillo supra produxerim, & plusquam sufficienter discicerim? Respondam, me non illas idèò repetere, quasi novam facessant difficultatem, aut novam solutionem deprecant, sed unice ut statim novelli hujus lapidis gloriosi, & soliditatis ipsius manifestum darem specimen, quo facile conjicias, *Quid dignum tanto promer hic promissor hiatu*.

Horat. in
Arte Poet.

Obviter etiam poteris experimentum capere illius novæ artis, & miræ disputandi rationis, quam in hoc Recentiore observasse me dixi. Rogo namque, qui legerit sententiæ nostræ Auctores, an non passim in illis ejusmodi evasiones, & solutiones recentium Probabilistarum inveniantur latè rejectæ, & solidis rationibus impugnata; quas tamen lapidarius silentio premit? Cur non hic usurpemus, quod de simili alio Recentiore, licet non ita jactabundo, ac glorioso, opportunè dixit Municepsa; *Egregium sane Atlanta sortitus est in sui decadentia Probabilismus*.

§. V.

Ad productas instantias.

203.] Am verò instantiæ productæ à Recentiore inanes etiam sunt, & quæ nullam facessant contra sententiam nostram difficultatem, maximam verò contra ipsius sententiam.

Et prima quidem tangit difficultatem, in qua Theologi, præsertim antiquiores, satis confusè locuti sunt. Illam nos ex professo in 2. par. tractabimus, & quanta claritate, atque distinctione possimus, ex solidis principiis resolvemus: ubi etiam clarè monstrabimus, sensum eorum veterum Theologorum, qui assertiorem illam docuerunt (nec enim omnium est, ut falsò, & gratis Lapidarius affirmat) longè esse diversum, & perquam alienissimum à sensu Probabilistarum, quidquid sit de doctrinæ consequentia, quam fateor plures saltem ipsorum non satis attendisse videntur.

204. Quidquid verò de hoc sit, quod ad præsens spectat, certum omninò est, nullum Antiprobabilistam, sive antiquum, sive modernum, aliquando docuisse, Confessarium debere, aut posse, licitè absolvere poenitentem, qui utatur opinione minus tuta, & quam poenitens ipse iudici-

dicet simul minùs probabilem: quare in eventu posito, nec poenitens, nec Confessarius minùs probabili opinione utitur. Non quidem poenitens, qui opinionem illam, probabiliorē purat, ac veram: nec item Confessarius, qui eā ipse opinione non utitur, sed solum finit, ut poenitens utatur, quia in illis circumstantiis non debet (ut Auctores prædicti significare, aut docere videntur) poenitentem ipsum deducere ab eo incerto errore, quo fortè ducitur involuntariè.

205. Monent tamen plerique ex præfatis Doctores, debere Confessarium poenitentem monere, ut rem illam in posterum diligentius examinet, eò quòd viri docti falsam existiment opinionem illam. Quare (quod est magnopere notandum,) clarè videntur loqui, non de opinionis prædictæ praxi in ordine ad agendum in posterum, sed in ordine ad opus ex illa jam patratum, & quod attinet ad formadum iudicium de peccato præterito poenitentis: qui certè sensus non modò alienus est à sensu novi Probabilismi, verum etià ab omni specie inconsequentiae, vel falsitatis.

206. Audi (ne quid videamur gratis asserere) Antoninum ex Paludano, Richardo, & Gotfrido de Fontibus, quos ipse refert, & (ut videtur satis verosimile) ex communi veterum mente, cautè, atque prudentissimè in rem istam loquentem: *Quod si Confessarius dubitaret* (inquit ex Paludano), *utrum illud, de quo confitens non poenitet, nec confitetur, esset mortale, & ipse confitens dicit, quòd consilio peritorum illud fecit, de quibus ex vita, & scientia probabile est, quòd non consulerent, nisi benè, illi iudicio (perpende verba ista) se potest conformare; secus autem esset, si esset certus de opposito.* Hic adducit Richardum, & Gotfridum, ex quo ita subiungit: *Debet* (Confessarius) *proponere confitenti, quòd benè studeat de hoc se ipsum per prudentes informare, eò quòd alii teneant contrariam opi-*

nionem. Hæc modò de re ista prælibasse sufficiat, ut clarè pateat, quantum antiquitas abhorreat in omnibus à novitate Theologiæ benignæ.

207. Ex hac ergo doctrina veterum Theologorum quid instantiæ potest deduci contra præcedens argumentum nostrum, aut quò vericolore potest inflecti contra sententiam moderatam, & veram? Nihil profectò ineptius, aut importunius. Habet verò vim maximam ad comprobendam inconsequentiam recentium Probabilistarum, & ad firmandum argumentum nostrum doctrinæ circa Confessarium, quam tradunt ipsi Probabilistæ. Utrique juxta ipsos Confessarius tenetur poenitentem absolvere, qui velit agere ex opinione, & minùs tuta, & sibi, etiam minùs probabili, hocque poenitentis propositum, non modò negativè, aut permissivè, verum & positivè, probare, atque laudare, Confessarius potest, ac debet. Ergo, & probare debet, atque laudare, simile propositum iudicis, qui non minori prudentiâ utitur, dum iudicare statuit ex minùs probabilibus. Præterea Confessarius in illo foro interno jam utitur in ferenda sententia opinione, minùs probabili: ergo & poterit iudex eâ uti dum iudicat in foro externo. En prima instantia Lapidarii nostri.

208. Secunda verò æquivocatio est. Bonaventura, & cæteri Doctores (exceptis Recentioribus Probabilistis, nec tamen omnibus, ut in loco monstravimus) rectè, ac sapienter docent, eo in eventu, Theologum, nihil posse prudenter, iudicare absoluto iudicio de altera parte determinata illius peculiaris quæstionis, sive de intrinseca actionis illius honestate, aut inhonestate. Haud tamen negant, sed ut certum supponunt, posse aliâ viâ dubium decidere, nempe, vel iudicando, rem esse dividendam, vel sequendam tutiorem partem, vel aliter pro variis circumstantiis. Id ipsum docent consequenter, ac verè, de

judice in similibus eventibus. Quænam est ergo instantia contra communem nostram, antiquamque Theologorum sententiam?

209. Sanè cõtra modernos Probabilistas indeclinabilis omninò est; ipsi nanque cõtendunt, Theologum, in hypothesi dicta, posse rectè, ac prudenter resolvere quæstionem pro alterutra parte determinatè, utrilibet rem totam, de qua contenditur,tribuendo per sententiam absolutam: ergo, & id ipsum potest iudex externi fori; quæ est consequentia recta, ac legitima, concludens simul, ac indivisim, & damnatum articulum de iudicis licentia, & damnandi benigni falsitatem Probabilismi.

210. Tertia demum instantia similis præcedentibus, similiter non nostram, sed Recentiorum sententiam urget. Utrique nos libenter fatemur, iudicem, si contingat ipsum constitui in raro aliquo, ac possibili eventu, in quo legitimus Superior ipsius præcipiat ipsi sententiam ferre secundum id, quod sibi ante præceptum æquè, aut minùs probabile videbatur, (verbi gratia si Summus Pontifex præcipiat Episcopo, aut Inquisitori, ut in causa aliqua doctrinali hanc, aut illam sententiam ferat) æquè, ac reliquos subditos, obedire posse, ac debere; neque enim ulla est ratio, ut excipiamus iudicem à generali rectæ obedientiæ lege.

211. Quomodò verò subditus in rebus ex se dubiis honestè, ac laudabiliter obedire possit, ac debeat, non quidem retinendo iudicium proprium, & (quod in idem redit) contemnendo Superioris iudicium, simulque legem ipsam divinam (quam obedientiam Probabilistæ docent, ut nos existimamus, & demonstramus); sed accipiendo potiùs Superioris iudicium, & voluntatem, tanquam normam, ac regulam proprii iudicii, propriæque voluntatis, ut verè se conformet voluntati divinæ, quæ vera est, & sancta obedientia, quam ex pagina sacra, & SS.

Ecclesiæ Doctoribus sapientissimè docet, demonstratque S. P. N. Ignatius: id, inquam, nos jam supra obviter exposuimus, fusiùsque, & exactissimè mox exponemus etiam, ut speramus, admirante lectore, quòd toties ex hoc loco Probabilistæ sententiam nostram audeant lacessere; est enim procul dubio admiratione longè dignissimum. En igitur instantia Recentioris, ne tangit quidem sententiam nostram.

212. Sententiam verò ipsorum Recentiorum non urget modò, sed evertit omninò. Nam lex obedientiæ juxta nova principia Recentiorum, vel subditum obstringit, ut volunt plures, vel, ut contendunt alii non pauci, qui commodiorem obedientiam docent (& quidem consequenter ad principia benigna), saltem indulget ipsi, ut obedire possit contra opinionem propriam, adeoque sibi probabiliorē, de iniquitate Prælati præcipientis, & ipsius rei, quæ præcipitur: quam opinionem subditus, ut obediat, non teneretur deponere, quin neque potest rationabiliter; nam, ut ait Auctor Lydii lapidis de communi, ut contendit (falsum tamen) sensu suorum, & ut demonstrandum relinquit, *præceptum Superioris non est ratio, ut subditus iudicet de re secundum prædicata intrinseca, & speculative, sed practice de re hic, & nunc*. Nonne hæc est obedientia verè mirabilis, quam docent Recentiores Probabilistæ, & per quam sibi plaudunt, tanquam totius rectæ disciplinæ assertoribus?

213. Cur igitur & iudex non debeat, aut cur saltem non poterit ferre sententiam contra opinionem, etiam sibi probabiliorē, ut obediat, & exequatur sui in tali causa legitimi Superioris præceptum? Negant id Recentiores, ut fugiant damnationem Ecclesiæ. Sed Ecclesia damnavit consequens illud; nò verò consequentiam, per quam deducitur ex principiis benigni Probabilismi rectè, ac infallibiliter, ut ostendimus,

eva-

Sup. lib. 1.
controv. II.

evasionibus omnibus Recentiorum, atque disparitatibus latè præclusis.

214. Hæc adeò inefficacia, nisi contra se ipsum, opponit novus Probabilissimi vindex contra præmissum argumentum nostrum. Quibus subiungit etiam mirabilem illum discursum, quo utebatur alter Recentior, quem refellimus supra, de tacita videlicet approbatione sententiæ benignæ, quam colligere licet ex damnatione expressa huius secundi articuli, & aliorum, juxta regulam illam, *Exceptio firmat regulam, &c.* Sed de discursu isto nimis vulgari, & inconsiderato satis ibidem diximus, neque decet, ut diutius eidem immoremur.

215. Hic igitur parumper di-

mittamus novum hunc Magistrum, quem satis sit fecisse cognosci, quemque in decursu Operis cognoscendum intimius dabimus: ut accedamus ad expediendam ingentem illam difficultatem oppositam ad finem præcedentis articuli, quam ipse quoque Lapidarius opponit, ut probet absolute, non unam, & eandem agendi regulam, sed diversam, ac specialem, à nobis etiam esse tradendam, quoad praxim opinionis probabilis, quoties ex tali praxi præter periculum violandi legem imminet etiam speciale periculum inferendi proximo damnum spirituale, vel temporale; signanter verò in Sanctis Ecclesiæ Sacramentis administrandis, & adhibendis corporum medicinis.

CONTROVERSIA QUARTA.

Utrum in conficiendis, ministrandisve Sacramentis, in adhibendis corporum medicinis, in bellis inferendis, & in aliis materiis consimilibus, eadem, an diversâ, agendi regulâ utendum sit? Ubi moderni Probabilissimi falsitas multipliciter denuò convincitur.

Nisi principia, fundamentaque, quibus innititur doctrina nostra, adeò forent solida, ac firma, ut de absoluta eorum veritate nihil formidare possimus, haud mediocriter nobis timenda esset hujus controversiæ decisio. Nec tamen fateor penitus timore vacat, ne fortè in usu, & applicatione eorundem certorum principiorum defleat aliquatenus nostra tenuitas à recto tramite veritatis, quam sincerissimè investigamus: optaremusque vehementer aliorum prudentiorum, ac sapientiorum, in re ista gravissima vestigia premere, potius quàm alicui præire. Sed nemo, quem sciam, ex nostræ sententiæ Doctoribus difficultatem istam, ut prænotavimus, exactè adhuc expedire tentavit, quod non modico nobis timori est. Verùm, cum propter dicta ad finem articuli quinti proximè præcedentis controversiæ, pedem referre nobis minimè liceat, tentabimus pro modulo nostro difficultatem hanc expedire, quàm maxima possimus soliditate, ac perspicuitate doctrinæ, parati à peritioribus facile corrigi, etiam cum actione gratiarum, ubi nos aliquatenus defecisse, aut deceptos esse monstraverint.

Pro solidiori verò difficultatis resolutione, & faciliiori dicendorum capitu, quadam præmittere, ac statuere ex certis, & communibus apud omnes solidæ Theologiæ principiis, operæ pretium nobis visum est, quæ, pro universa doctrina morum, magni quoque momenti erunt.